

θαλαμηπόλον, ὅστις μετὰ ταῦτα ἐπωνομάσθη κόμης Κουρούτας. Ὁ βασιλό-
παις ἐξέμαθεν ἀρκούντως τὴν ἑλληνικὴν. Εὐτυχῶς ὁ πόθος οὗτος τῆς Αἰκα-
τερίνης ἐματαιώθη πρὸς ὄφελος τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη βεβαίως
ἐγράφη πρὸ τῆς εἰς Πελοπόννησον ἐκστρατείας.

Ἐν Ὁδησσῷ 14 Νοεμβρίου 1877

Κ. Α. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ.

ΔΟΚΙΜΙΟΝ ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ

Κόριοι,¹

Τώρα χρόνους σὰς ἔδωκα τῇ Στιχουργικῇ μου, καὶ τώρα πρὶν πεθάνω
ἐπιθυμῶ νὰ σὰς ἀφήσω καὶ τὴν Ποιητικὴν. Τόσο τὸ πρῶτο, ὅσον καὶ τὸ δεύ-
τερο, εἶναι βέβαια ἀντικείμενα πολυτελείας. Ἐπειδὴ ἔχουνε καὶ τὰ γράμ-
ματὰ τὴν πολυτέλειά τους. Ἦθελ' ἐπιθυμήσω νὰ ῥμποῦ νὰ σὰς κληροδο-
τήσω κάτι τι χρησιμώτερον· ἀλλὰ δὲν ἔχω τὴν ἱκανότητα. Δεχθεῖτε ὅθεν μὲ
φιλοφροσύνην τὸ ὅσον δύναμαι νὰ σὰς δώσω. Ἀς δίνη καθένας τὸ κατὰ-δύ-
ναμην εἰς τὴν κοινωνίαν, καὶ ἡ κοινωνία δὲν θ' ἀργήσῃ νὰ βρεθῇ πλούσια.
Πρέπει δὲ νὰ ὁμολογήσω ὅτι, σὲ τοῦτο μοι τὸ ἔργον ἔκαμα διαφορετικὰ ἀπ'
ὅ,τι ἔκαμα σὲ σχεδὸν ὅλα μου τὰ ἄλλα. Τὸ ἔργον δηλαδὴ εὐθὺς μόλις τε-
λειομένο, χωρὶς νὰ γυρίσω πίσω νὰν τὸ μελετήσω περισσύτερον, ἀφαιρῶντας,
προσθέτοντας, καὶ τροπολογῶντας, ὡς ἔκαμα πάντοτε, σχεδὸν πάντοτε, εἰς
τὰ μικρά μου συγγράμματα. Δὲν φθάνει. Εἰς τὴν συγγραφὴν του δὲν ἐσυμ-
βουλευθήκα κλασσικοὺς μεγάλους συγγραφεῖς, διὰ νὰ ἡμπορῇ τὸ σύγγραμμά
μου τοῦτο νὰ ἔχῃ κάποιαν αὐθεντίαν καὶ κύρος. Ἀλλὰ ἐπῆρα μόνον ὁδηγόν
μου κάποιον Ἰωσήφ Πίτση² τὸν ὁποῖον τυχέως ἤυρα ἐμπρὸς μου καὶ ἀπὸ
τὸν ὁποῖον ἐκράτησα μόνον τὴν ταχτοποίησιν τῆς ὕλης, καὶ κάποιας ὀλίγας
γνώμας του. Ἀμφιβάλω ἀκολουθῶς ἂν τὸ ἔργον τοῦτο ᾔδειον νὰ παρου-
σιασθῇ εἰς τὸν Σύνλογόν μας· καὶ μόνον ἐλπίζω ὡς τὸ συγκαταθεατικὸν τῆς
καλοσύνης σας. Ἡ κυριωτέρα ἀξία τοῦ ἔργου τούτου θέλ' εἶναι τὸ νὰ χρησι-
μεύσῃ ὡς πρᾶκτινὴ, διὰ νὰ ἐνασχοληθοῦν ἄλλοι νὰ κάμουν καλλήτερα.

Σημειώσετε καλὰ,

1) Τὸ ἄρθρον τοῦς μὲ περιστομένη. Δὲν εἶναι λάθος. Ἀποκρίτου εἰς τὸ
σχῆμα τῆς αἰτιατικῆς δὲν εἶναι παρὰ δοτική. Τὴν ἴδιαν διακρίσιν ἔκαμα καὶ

¹ Γνωστὴ εἶνε ἡ τοῦ κ. Λασκαράτου περὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ὀρθογραφίαν ἰδιορρυθ-
μία. Κατ' ἀπαίτησιν δ' αὐτοῦ καὶ καταγράφεται ἐν τῷ «Παρνασσῷ» ἡ Ποιητικὴ αὐτοῦ
αὕτη ὡς ἔχει ἐν τῷ χειρογράφῳ, μεθ' ὅλων δηλαδὴ τῶν ἀνορθογραφιῶν, ὡς βεβαίως θά-
ποκαλέσωσιν αὐτὰς οἱ μὴ ἀσπαζόμενοι τὰς περὶ ὀρθογραφίας καὶ γλώσσης δοξασίας τοῦ γη-
ραιοῦ κεφαλῆλης ποιητοῦ (Σημ. Ἐπιτρ.). — Ἀνεγνώσθη δὲ ἡ διατριβὴ αὕτη ἐν τῷ Σύνλογῳ
τῇ 8 Νοεμβρίου.

² Giuseppe Picci. Guida allo studio delle Belle Lettere. Milano 1872.

εἰς τὰ μας καὶ σας, γράφοντας μὰς (=ἡμᾶς) ἐπεριποιήθηκε, μᾶς (=ἡμῖν) ἔδωσε ἓνα ἄνθος, σὰς (=ὁμᾶς) ἔστειλε ὀπίσω, σᾶς (=ὁμῖν) ἔστειλε καρπούς. — 2) Τὰ περιττὰ ὑλλοῦσα λέξις πόλη νοίξις κτλ. τὰ γράφω μὲ η, ἐπεὶ δὴ ἐμεῖς κλίνουμε τῆς λέξεως τῆς πόλεως τῆς νοίξεως κτλ. — 3) Τὴν ἀντὶ τῆς τσοῦ ἀντὶ τοῦς. Δὲν εἶναι διαφθορὰ γλώττης. Εἶναι μετάθεσις γραμμάτων, τὴν ὁποίαν καὶ οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες ἐκάνανε καὶ αὐτοὶ στὴ γλώσσᾳ τους. Οὔτε ποῦ ἐμεῖς ἔχουμε λιγότερο δικαίωμα ἀπὸ αὐτοὺς νὰ κάνωμε καὶ ἐμεῖς εἰς τὴ γλώσσᾳ μας ἐκεῖνο ποῦ ἐκεῖνοι ἐκάνανε εἰς τὴν ἐδική τους.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΠΟΙΗΣΗ

Ἡ ποίησις εἶναι δύναμις τῆς ψυχῆς, διὰ τῆς ὁποίας πλάθουμεν εἰς τὴν φαντασίαν μας, καὶ ἐκφράζομεν ἀκολουθῶς τὰ πλάθόμενά μας μὲ τρόπον γοητευτικόν, καὶ ὅχι συνήθη. Ἡ δύναμις τούτη τὴν ὁποίαν ἡ φύσις βάνει μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μας ὅταν καὶ αὕτῃ μὰς πλάθῃ, ὑπείκει βέβαια εἰς ἐπιστημονικὸν κάποιον ὀργανισμόν, ὅστις τὴν κανονίζει καὶ τὴν διευθύνει. Ἡ ψυχικὴ τούτη δύναμις τοῦ ἀνθρώπου ἡμπορεῖ νὰ ἐνεργήτῃ διαφοροτρόπως, κατὰ τὰ διάφορα εἶδη τῶν προκειμένων ὅπου παρουσιάζονται εἰς τὴν ἐνέργειάν της. Ἡμπορεῖ ὁ ποιητὴς νὰ τραγουδήσῃ ἀπάνου στὴ λύρα του τὰ πάθη τῆς ψυχῆς του, ἢ τὰς ἰδιοτροπίας τῆς φαντασίας του. Ἡμπορεῖ νὰ ἐξυμνήσῃ τὰ μεγάλα συμβάντα τῶν ἡρώων καὶ τῶν πολέμων εἰς διεξοδικὰ μεγάλα ποιήματα. Ἡμπορεῖ νὰ περιγράψῃ καὶ νὰ παραστήσῃ τὰ ἦθη καὶ ἔθημα τῶν ἀνθρώπων, ἀναδιβάλλοντάς τα εἰς τὴν σκηνήν. Ἡμπορεῖ νὰ παρκινῇ εἰς τὴν ἀρετὴν διὰ τῆς πειθοῦς ἢ νὰ μαστιγόνῃ τὸ ἐλάττωμα καὶ τὸ ἔγκλημα μὲ δυνατὰ βαρυστάβια λόγια. Ἀκολουθῶς: Κυριώτεροι κλάδοι τῆς ποιήσεως εἶναι, ἡ Λυρική, ἡ Ἐπική, ἡ Δραματικὴ, καὶ ἡ Διδαχτική. Ὅλοι τοῦτοι οἱ κλάδοι τῆς ποιήσεως ἡμποροῦν νὰ διεξαχθοῦν σοβαρῶς ἢ ἀστείως ἢ σοβαρότητα καὶ ἢ ἀστειότητα μὴν ὄντας παρὰ δύο διάφοροι χαραχτῆρες τῆς ψυχῆς, κατὰ τοὺς ὁποίους ὁ ποιητὴς διεξάγει τὰ ἀντικείμενά του οὕτως ἢ οὕτως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Ἄν ᾖναι κλάδος ποιήσεως ὅπου νὰ χρειάζεται περισσότερην ποίησιν εἰς τὰς ποιήσεάς του, περισσότερον ποιητικὸν ἴστρον καὶ ποιητικὴν ἐμπνευστήν, εἶναι ὁ κλάδος τοῦτος τῆς λυρικῆς ποιήσεως. Σὲ κάθε ἄλλον κλάδον ποιήσεως ἢ ποίησις βοηθάει τὸ θέμα. Σὲ τοῦτον ὁμοίως ἢ ποίησις εἶναι τὸ ὅλον. Ἡ ποίησις εἶναι καὶ ψυχὴ καὶ σῶμα ἐνταυτῷ τῆς λυρικῆς ποιήσεως. Εἶναι

δὲ αὐτοφανές ὅτι ἡ λυρική ποίησις ἔχει τὸ ὄνομά της ἀπὸ τὸ ὅτι τραγου-
δῆται ἀπάνου στὴ λύρα. Ἡ λυρική ποίησις ἐκφράζει συνήθως ἀπρομελέτητην
ἐκχυσὴν ψυχικῆς ὁρμῆς. Τέτοιος τοῦλάχιστον εἶναι ὁ χαρακτῆρς της. Ἀκο-
λούθως εὐχαριστῆται φυσικῶ τῷ λόγῳ εἰς μίαν φαινομενικὴν ἀταξίαν εἰς τὴν
ἐκφρασὴν καὶ σειρὰν τῶν ἰδεῶν· μιμούμενη μὲ ἀκανόνιστα πετάματα τῆς
φαντασίας τὰς ἀκανόνιστες ἐκχυσεὶς τῆς καρδίας μᾶλλον, παρὰ τοὺς κανόνας
τῆς λογικῆς καὶ τῆς σκέψεως. Ἐννοῖται δὲ ὅτι, ὄντως διάφορα τὰ εἶδη τῆς
λυρικῆς ποιήσεως, τὸ ἦθος καθέ φορά πρέπει νὰ ἀρμόζῃ εἰς τὸ προκείμενον
εἶδος. Εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν, κάποτε ἡ καρδία, καὶ κάποτε ἡ φαντασία,
βάνει τὸ μεγαλῆτερον μέρος· καὶ τὰ δύο ὅμως μαζὺ πρέπει πάντα νὰ συνυ-
πάρχουν· καὶ νὰ ποιοῦν. Διὰ τὸ τραγούδιμα τῆς λυρικῆς ποιήσεως καθέ
μέτρον στίχος εἶναι καλός, ἔχτὸς τοῦ ἐνδεκασυλλαβίου. Ὁ δεκασύλλαβος,
ὀχτасыλλαβος, καὶ ἑπτασύλλαβος εἶναι οἱ συνηθέστεροι.—Ὁ ἐνδεκασύλλαβος
γίνεται καλὸς διὰ τραγούδιμα, μόνον ὅν μουσικὸς τεχνίτης μελωδῶνταστον
τὸν κάμῃ τέτοιον. Ὑποδιαίρεται δὲ ἡ λυρική ποίησις εἰς ἄλλα διάφορα εἶδη,
καθένα ἀπὸ τὰ ὅποια ἔχει τὸν ἰδιαιτέρον χαρακτῆρα του. Εἶναι δὲ τοῦτα,
τὰ Ἐρωτικά, τὰ Πολεμικά, τὰ Βακχικά, τὰ Ἐλεγειακά, καὶ τὸ Εἰδύλλιον.

§ 1.

ΕΡΩΤΙΚΑ

Τὰ ἐρωτικὰ τραγούδια, συνηθέστερα παρὰ ἄλλα, τραγουδιῶνται στὴ
λύρα. Κύριος χαρακτῆρς τους εἶναι τὸ πάθος. Ὁ ἐρωμένος πάσχει ἀπὸ τὸ
πάθος τοῦ ἔρωτος, ὅπου τοῦ τυραννάζει τὴν καρδίαν, καὶ τοῦ ἀνάβει τὴ φαν-
τασίαν. Ἡ φρόνη του ὅθεν θάν ἦναι παθητικὴ καὶ τρυφερή, βιαία κάποτε,
ἀπελπιστικὴ ἄλλοτε, καὶ ἄλλοτε ἄλλως-πως, κατὰ τὴν φορὰν τοῦ αἰσθη-
ματός του. Ἰδοὺ παραδείγματα διαφόρων χρομάτων εἰς τὴν δημοτικὴν μας
ποίησιν,

Πάθος

Μάτια ποῦ μὲ σαῖτεύετε μὲ τὴν ταπεινοσύνην,
Παρακαλῶσας, κάμετε γιὰ ἡμένα ἡλεημοσύνη.

Ἀγανάχτηση

Ἀκουσα πῶς παντρεύεσαι, μὲ ἡγείᾳ σου, μὲ χαρὰ σου·
Ὅλοι νὰ φάν' τὸ γάμο σου κ' ἐγὼ τὰ κύλιδά σου.

Ζωγραφία

Ὅπου ἀγαπᾷ γνωρίζεται ὅχι τὴν προβατισιά του·
Ἄλλου πατεῖ, ἄλλου βρίσκεται κ' ἄλλου εἶν' τὸ νόημά του.

Ἀρέσκειμα

Στὸ παραθύρι ποῦσαι σὺ γαρούφαλο δὲν πρέπει·
Ἐσεῖσαι τὸ γαρούφαλο, κ' ὁπόχει μάστιγ ἄς βλέπῃ.

Ἴδου καὶ ἄλλα καμυμένα εἰς τὸ ταβλί,

*Ἐπιθυμία*¹

Νὰ γενόμενα πουλάκι
Νᾶρχομαι πουρνὸ - πουρνὸ
Σὲ τριανταφυλλιᾶς κλαράκι
Νὰ σοῦ γλυκοκηλαῖδῶ.

Τὸ κηλαΐδισμα νὰ πέρνῃ
Ἄεράκι ὁροσερό,
Εἰς τὴν κλίνη νὰ στὸ φέρνῃ
Σιγαλᾶ νὰ σὲ ἔυπνῶ.

Καὶ ἔυπνῶντας νὰ σ' εὐφραίνῃ
Μέσ' στὰ φύλλα τῆς ψυχῆς
Νᾶρχεσαι ἐκεῖ ἐνδυμένη
Μὲ τὸ φόρεμα τσ' αὐγῆς.

Στὰ τριαντάφυλλα ἀπλομένο
Τὸ χεράκι σου νὰ ἰδῶ
Μέσ' στὰ φύλλα ἐγὼ κρυμένο
Νὰ σοῦ τὸ γλυκοφιλῶ.

Τοιοῦτον καὶ τὸ γνωστὸν «*ἔθπρα γλυκειά μου ἀγάπη*», τοῦ κ. Ἰουλίου
Τυπάλδου καὶ ἄλλα πολλὰ.

Ἄν ὁ χαραχτῆρας τοῦ ποιητῆ εἶναι ἀστεῖος, ὁ ποιητὴς τότε πέρνει νὰ
παίξῃ μὲ τὸν ἥρωά του, ἢ καὶ μὲ τὰ ἐρωτικὰ κινήματα τῆς καρδίας, καὶ
τραγουδᾷ ὡς ἀκολουθεῖ, τὸ δημοτικὸ ἄσμα:

Τρελαίνομαι, μανοῦλά μου,
Γιὰ μιὰ γειτονοπούλά μου.
Τόσον καιρὸ τὴν ἀγαπῶ
Καὶ ἔντρέπουμε νὰν τῆς τὸ εἰπῶ κτλ.

Τὸ ἄνωθεν ἀστεῖον δὲν στερεῖται διόλου τρυφερότητος καὶ καλαισθησίας.
Ἄν ὅμως εὐχαριστούμενοι εἰς μόνον τὸ ἀστεῖον δὲν ἀπαιτήσωμε τὰς εἰρημέ-
νες δύο ποιότητες, θέλει εὐρομεν εἰς τὸ στόμα τοῦ ὄχλου μας νοστημότατα
ἄλλα ὡς,

Καύχημα φτώχειας

Ἔλα μωρὴ στὸ σπῆτι μου νὰ ἰδῆς καὶ νὰ θαυμάσῃς.
Οὔτε στρατοὶ νὰ σφογγιστῆς, οὔτε σκαμνὶ νὰ κάτσης.

Ἀίφνηριστα διὰ τὴν σύλῃγον

Ἔχασα τὴ γυναῖκα μου μ' ἓνα βουρλιὰ στὸ χέρι.
Ὅποιος τὴν εὔρει, ἄς τὴ χαρῇ, καὶ τὸ βουρλιὰ νὰ φέρῃ.

Ἄν ὁ ἐρωτικὸς ποιητὴς ἦναι σατυρικός, σατυρίζει τότε τὰ ἐρωτεμένα ὑπο-
κείμενα, ἢ καὶ τὰ ἐρωτικὰ πάθη: ἰδοὺ,

Προσβολὴ

Εἶσαι κοντὴ ἄν κόπανος χοντρή ἄν τὸ πλιθάρι,
Καρδαροδύζα καὶ δοντοῦ, ποῖος διάολος θὰ σὲ πάρῃ;

¹ Ἐκ τῶν τοῦ Σπ. Μελισσηνοῦ Κεφαλληνος.

§ 2.

ΠΟΛΕΜΙΚΑ

Τὰ πολεμικὰ τραγούδια ῥιλοῦνε στὴ φαντασία, στὴ φιλοτιμία. Σκοπεύουν τὸν ἐνθουσιασμό, τὸ φανατισμὸ κάποτε. Χαραχτῆρες τοὺς εἶναι ἡ ὁρμή, ἡ παραφορά, ἡ δύναμη, ἡ βία. Ἴδού

Μὴ φοβεῖσθε Γραικοί

Ὅτι εἶσθε τάχα ὀλίγοι κτλ.

καὶ ἄλλο κλέφτικο·

Τὶ νᾶχη ὁ γέρο-Δούναβης κι' ἀφρίζουν' τὰ νερά του

Καὶ μουρμουρίζει φοβερὰ καὶ τρέχει θολομένος;

Μὴν τὸν πλακῶνῃ χειμωνιά μήπως βροχὴ τὸν δέρνει;

Διαβαίνουν' ἄτια ἀράπικα καὶ τοῦρκοι ἀρματομένοι,

Καὶ ὅσα βουδάλια στὴ σφαγὴ σέρνουν τὰ παλικάρια.

Φωνάζει ὁ Μαρασλίπασας «Λεβέντες μου, τί ἀργεῖτε;

«Βάρτε τοῦ Ῥήγα, βάρτε του, καὶ τὴν Τουρκιὰ θὰ σδύσῃ.

Μὲ μίας ὁ νηὸς τὰ σίδερα συντρίβει καὶ πατηῖται·

Χτυπάει δεξιὰ, χτυπάει ζερβιά, δεξιὰ ζερβιά σκοτώνει.

Καὶ πάλε πύτει ζωντανὸς εἰς τῶν Τουρκῶν τὰ χέρια.

«Σκυλιά, κι' ἂν μὲ σκοτώσετε ἓνας γρεκὸς ἐχάθη.

«Μένουν' χιλιάδες ζωντανοὶ γιὰ νὰ σὰς κατασφάζουν, κτλ.

Ἄν ὁ πολεμικὸς ποιητὴς εἶναι ἀστεῖος, ἢ καὶ σατυρικός, πλάθει τότε τοὺς πολέμους καὶ τοὺς ἥρωάς του, ἀπουκᾶτου σὲ ὄψην ἀστείαν· καὶ πέρνει ν' ἀστειευθῇ μὲ τὰ πράγματα τοῦ πολέμου, ἢ καὶ νὰν τὰ σατυρίσῃ· ὥς,

Μανόλη, τ' ἄρματά μας δὲν πιάνουνε φωτιά.

Μόνε ἄσε τοὺ πολέμους γιὰτὶ μὰς τρώ' ἡ Τουρκιά.

Μανόλη ἔχε γνώση· ζητᾶτε δανεικά·

Μὰ κάνετε μ' ἐδαῦτα ῥοσφέτια φιλικά.

Φάτε καὶ σεῖς, Μανόλη, καὶ πιέτε στὴν ὑγεία

Τῶν ὅσωνε σὰς ὀδύσουν' μυριοῦνια δανεικά.

Μὰ ὄντις μᾶς λὲς πολέμους, καὶ μάχες, καὶ ἀπ' αὐτὰ....

Μανόλη, τ' ἄρματά μας δὲν πιάνουνε φωτιά.

Ἡ φτώχεια τῆς φιλολογίας μὰς δὲν μοῦ ἐπιτρέπει ποικιλίαν παραδειγμάτων· καὶ κάποτε μάλιστα μὲ ὑποχρεώνει νὰ φτιάνω τὰ παραδείγματα τὰ ὅποια χρειάζομαι. Μοῦ κακοφαίνεται νὰ μὴν ἤμπορῶ νὰ δώσω παρὰ τὴν ἀρχὴ μόνον τοῦ ἀκόλουθου σατυρικοῦ πολεμικοῦ τραγουδιοῦ,

Ὁ ἄντρας μου τὸ 'ζώ'

Τὸ 'ζώ' τὸ 'ζώ' τὸ 'ζώ'

Τὸ 'ζώ' τὸ 'ζώ' τὸ 'ζώ'

Τὸ 'ζώσθη τὸ σπαθί.

Τὴν ἐξακολούθησιν δὲν τὴ γνωρίζω.

§ 3.

ΒΑΚΧΙΚΑ

Ὁ βακχικὸς ποιητής, ὑποχρεωμένος ν' ἀκολουθήσῃ καὶ αὐτὸς τὸν χαρ-
χτῆρα τοῦ μεθύστακα ἡρώος του, δείχνει ὅα ν' ἀθετοῖσε ῥητῶς κ' ἐπισήμως
τὴν φρόνηση, ἣ ὁποία τοῦ γίνεται ὑπόδιο καὶ καμόνεται νὰ μὴ γυρεύῃ παρὰ
τὴν εὐχαρίστηση τῆς στιγμῆς. Ἔτσι,

Τὴν ἀμέθυστη ζωὴ μου
Νὰν τὴν ἔχουνε οἱ ἐχθροί μου.

φωνάζει ὁ βακχικὸς ποιητής. Καὶ πάλιν,

Ἡ χρυσὴ βιβλιοθήκη
Νὰ γενῇ βαρελοθήκη.

Πραγματικῶς ὅμως παρκαταίνει τὸν ἡρώα του, τὸν μέθυσον, εἰς ὅλην του
τὴν ἐλευσινότητα, ὥστε νὰν τὸν κἄμῃ καταφρονητὸν καὶ γελοῖον. Ἔτσι, ἡ
βακχικὴ ποίηση, στικτικῶς τοῦ εἰδεχθοῦς ἐξωτερικοῦ της, εἶναι ὅμως ἀπὸ
ἐκεῖνα τὰ εἶδη τῆς ποιήσεως ὅπου ἀποτελεσματικώτερα θεατρίζουνε τὸ ἐλάτ-
τωμα, μὲ ὅλην ἐκείνην τὴν ἀρρυθδιότητα, καὶ ἀκολούθως ἀποτελεσματικό-
τητα ποῦ συνήθως λείπει εἰς τὸν ἱεροκῆρυκα, καὶ σὲ κάθε ἄλλον σοβαρὸν
ἠθικολόγον.

Τοιοῦτες ἡ ποίησεις τοῦ κ. Ἀραβαντινοῦ καὶ ἄλλων.

§ 4.

ΕΛΕΓΕΙΑΚΑ

Βάσις τῆς ἐλεγειακῆς ὡδῆς εἶναι τὸ πάθος καὶ ὁ θρῆνος. Καὶ ὅμως ἔχουμε
ἐλεγεία, ὅχι μόνον ἐλλειπῆ ἀπὸ πάθος καὶ θρῆνον, ἀλλὰ καὶ προξενοῦντα
γέλωτα, χωρὶς ποτὶς νὰ ἀποβάλλουν τὸν ἐλεγειακὸν χαρκαχτῆρα τους. Τοῦτο
δὲ συμβαίνει ὅταν τὸ πάθος καὶ ὁ θρῆνος ὅπου τοὺς χρεοστεῖται εἶναι ὀφθαλ-
μοφανῶς προσποιημένα, μὲ σκοπὸν νὰ φέρουν εἰς γέλωτα. Ἐπειδὴ, ὡς ἐνθυ-
μηθῶμεν ὅτι, κάθε ὁποιονδήποτε ἀντικείμενον ἡμπορεῖ νὰ διεξαχθῇ καὶ σο-
βαρῶς καὶ ἀστείως μὴν ἐξαιρουμένου τοῦ Ἑλεγείου. Ἔτσι, ἂν ὁ ποιητής
σκοπεύῃ πραγματικῶς νὰ θρηνήσῃ ἐπὶ τοῦ ἀγαπητοῦ τεθνεότος του, τότε,
δίνουμε τὸ ἀκόλουθο παράδειγμα, σοβαρῆς ἐλεγειακῆς ποιήσεως,

Κοράσι, ὦραϊο, τρυφερὸ, ὅα ῥόδο μαραμένο,
Ὡαίμέ! κοιμᾶται ἀλύπνητα ἀνθοστεφανομένο.
Σγουρόξανθα ἔχει τὰ μαλλιά τρανταφυλλένιο στόμα,
Ῥοδόκρινον τὸ πρόσωπο μάτια Οὐρανοῦ τὸ χροῖμα.
Σδυμένο γέλοιον ὅτα ψυχρὰ χεῖλιά του ἀκόμη μένει
Στὸν Οὐρανὸ χαρμόσυνο ἄγγελος πᾶει νὰ γίνη.
Καὶ ὅαν ἀχτίνα Φεγγαριοῦ ὅτῃς νύχτας τὴ γαλήνη
Σ' ἐσᾶς θὰ νᾶρχεται γονεῖς παρηγοριὰ νὰ δίνη.†

† Ποίησις Κωνσταντίνου Τυπάλδου Πρετεντέρη.

Ἄν ὅμως ὁ θρῆνος καὶ τὸ πάθος ἦναι προσποιημένα, κ' ἐξεναντίας ὁ ποιητὴς σκοπεύει νὰ καταδείξῃ τὴ μηδαμινότητά τοῦ τεθνεότος, ἢ τὴν κακίαν τῶν συγγενῶν του, ἢ ἄλλο τι ὅμοιον, τότε λέγει,

Ἐφές ἀπέθαν' ὁ ἄντρας μου, ¹ σήμερα ὁ γαῖδαρός μου,
 Ψυχομαχάει ὁ χοῖρος μου, ποῖόνε νὰ πρωτοκλάψω;
 Νὰ κλάψω ἐσένα γαῖδαρε ποῦ μᾶφερνες τὰ ξόλα;
 Νὰ κλάψω ἐσένα χοῖρε μου μὲ τὴ γλυκυὰ φωνή σου;
 Ἦ ἐστὲ νὰ κλάψω ἀντρούλη μου ποῦ σ' εἶχα δεξὶ χέρι,
 Καὶ σ' ἑστερνα στὸ θέλημα κ' ἐρχόσου' φορτωμένος;
 ὦ, καὶ τοὺς τρεῖς τοὺς ἔχασα τρεῖς ὅμοιους ἀνομάτους!
 ὦ, καὶ τοὺς τρεῖς στὴν κούρτη μου ἀντάμα θὰν τοὺς θάψω!...

§ 5.

ΕΙΔΥΛΛΙΟΝ Ἡ ΕΚΛΟΓΙΑ

Τὸ Εἰδυλλίον περιγράφει σκηνές καμπύσιες. Λέγεται δὲ καὶ Ἐκλογή, ἢ Ἐκλογία, ὥσως ἐπειδὴ χρέος του εἶναι νὰ ἐκλέγῃ ὅλο τὸ μέρος τὸ τερπνὸν καὶ εὐχάριστον τῆς ζωῆς τοῦ κάμπου· ἀποφεύγοντες κάθε τί δυσάρεστον εἰς αὐτήν. Εἰς τὸ εἶδος ὅμως τοῦτο τῆς λυρικῆς ποιήσεως ἀρμόζει μᾶλλον μετριοπάθεια, ἡμερότητα αἰσθημάτων καὶ ἐκφράσεως, καθὼς καὶ λογικώτερη τάξις ἰδεῶν. Ἡ περιγραφὴς πρέπει νὰ ἦναι καθαρὰς, ἀκριβεῖς, ἀληθινές, νὰ ἔχουν ἐνδιαφέρον εἰς τὸν ἑαυτὸν τοὺς, καὶ νὰ γέγονται ἀγαπητὰς κ' ἐπιθυμητὰς εἰς τὴν ψυχὴν μας. Μικρὸ δεῖγμα Εἰδυλλίου εἶναι τὸ ἀκόλουθον,

Ὅντες εἶμαι στὸν κάμπο μοναχός μου
 Ἐχω μιὰ συντροφιά τῆς ὀρεξιάς μου
 Συντροφιά τὴν καλήτερον τοῦ κόσμου
 Ἐχω τὴ συντροφύλα τῆς καρδιάς μου.
 Καρδούλα μου, πιστὴ συντροφισά μου,
 Ποῦ δέ δίνει ὀποψίς τῆς φαντασίας μου
 Ποῦ δέ χολοταράζει τ' ἄντερά μου
 Καὶ ποῦναι ὅλη γιὰ μὲ, κι' ὅλη ὀδική μου·
 Ὀδική μου, ὅσα μπορεῖ νᾶναι ἡ καρδιά μου.
 Πόσες φορές κ' ἐκείνη κλαίει μαζὺ μου
 Μὲ πίκρα ἀληθινὴ τὸ ριζικό μου
 Μὰ ἐκείνη ἡ πίκρα εἶν' εὐχαρίστησή μου
 Κ' ἐδῶς παρηγορηῶμαι ἀνάμεσός μου.
 Ῥίχνω τὸ βλέμα γύρου στὰς δουλειάς μου
 Κ' ἐδῶ βλέπω ἕνα φύτεμα ὀδικό μου
 Τὸν κόπο μου, τὰς ἔγνοιες, καὶ ἰδρωτὲς μου.
 Πιάνω τότες τὰ σχέδιά μου, καὶ ὦ Θεέ μου,
 Πόσες ὀποῦναι ἡ εὐχαρίστησός μου!
 Καὶ λέω, στὴ χώρα νὰ μὴν πάω ποτέ μου,
 Στὴ χώρα ἔχω τοὺς φίλους, τοὺς ὀδικούς μου

¹ Οἱ δύο πρώτοι στίχοι δὲν εἶνε τοῦ κ. Λασκαράτου ὅστις συνεπλήρωσεν αὐτοὺς, μὴ γνωρίζων τὴν συνέχειάν των.

Τοῦ γνωρίμους . . . ἀλήθεια, μὰ καλέ μου
 Δὲν ἔχω τόσους πάλε ἀντίδικούς μου
 Ψευδόχριστους, ἐχθροὺς τῆς ἡθικῆς μου
 Ποῦ τοὺς ἐλέγχει καὶ τοὺς κάνει ἐχθρούς μου
 Ἡ χρηστότητα ἢ ἴδια τῆς ψυχῆς μου
 Κ' ἡ ἀπλότης ἢ πολλὴ τοῦ φέσημού μου;
 "Αἱ ὁ κάμπος εἶναι τσ' εὐχαρίστησής μου
 Κ' ἡ ἀνάπαψη ἢ γλυκιὰ τοῦ ψυχικοῦ μου.

Δὲν ἔχω νὰ δώσω δείγμα ἀστείου, ἢ σατυρικοῦ Εἰδυλλίου. Ἦτον ὅμως, ἂν δὲν σφάλω, ὁ ἅγιος Βασίλειος, ὅστις, χωρὶς βέβαια νὰ θέλῃ, μᾶς ἔδωκε νύξην χλεβαστικῆς εἰδυλλικῆς ιδέας, ὅταν παρηγορῶντας τοὺς φτωχοὺς ἀστέγους, τοὺς εἶπε ὅτι ἔχουνε μεγαλοπρεπὲς σκέπασμά τους τὸν ἀστερόεντα θόλον τοῦ Οὐρανοῦ. Γιὰ ὅσον ὑψηλὴ καὶ ὠρχία ἴσως νὰ φανῇ ἡ ἰδέα τούτη εἰς τοὺς σκεπασμένους ἀπὸ πλούσια στέγη, εἰς τοὺς ἀστέγους ὅμως ἡ παρηγορία τούτη ἤθελ' ἴσως φανεῖ πικρὴ εἰρωνεία, καὶ ἤθελ' ἴσως τὴν δεχθῶνε γρούζοντες. Τὸ ὑψηλὸν τῆς ιδέας δὲν ἀναπληρεῖ τὴν πραγματικὴν ἔλλειψιν τῆς στέγης.

§ 6.

ΣΟΝΕΤΟ

Συνηθοῦν νὰ βάνουνε τὸ σονέτο ἀνάμεσα στὰ εἴδη τῆς λυρικῆς ποιήσεως. Ἀλλὰ, κατὰ τὴ γνώμη τὴν ἐδική μου, τὸ σονέτο δὲν εἶναι εἶδος ποιήσεως, ἀλλὰ μᾶλλον εἶδος στιχουργήματος. Εἶναι καλοῦπι προσχεδιασμένο καὶ προορισμένο διὰ ὁποιοδήποτε ποίησιν τοῦ χυθεῖ μέσα, καὶ τίποτ' ἄλλο — ἐπειδὴ, ἐνῷ δὲν ἔχει εἶδος ποιήσεως ἰδιαιτέρον ἐδικό του, ἢ μόνη στιχουργικὴ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ κάμνει τὸν τυπικὸν χαραχτήρα του ὄντας διηρημένο εἰς σὲ δύο πρῶτα τετράστιχα, καὶ δύο ἀκολουθιὰ τρίστιχα. Εἶναι ὅμως ἀληθινόν ὅτι τὸ στιχουργήμα τοῦτο ἀποτελεῖ, ἔτσι μικρὸ καθὼς εἶναι, ἓνα ἐντελὲς ποιηματάκι· ὥστε, κατὰ τοῦτο, ἴσως νὰ εἰποῦμε ὅτι μετέχει κάπως καὶ ἀπὸ τὴν ποίησιν. Οἱ θιασώτες τοῦ σονέτου ἀπαιτοῦνε πολλὰς ἐντέλειαι διὰ αὐτό. Ἀλλὰ, ἀπ' ὅλες ἐκεῖνες τὰς ἐντέλειαις, δὲν γνωρίζω καμμία ποῦ νὰ μὴν ᾔνοι ἐπιθυμητὴ καὶ στὰς λοιπὰς ἄλλας ποιήσεις. Ἐγὼ σὲ κάποια ἀπὸ τὰ σονέτα μου, ἐπαῖρα τὴν ἐλευθερίαν νὰ κάμω τοὺς δύο ὑστεροὺς στίχους 13 καὶ 14 νὰ ῥιμάζουνε μεταξύ τους. Τοῦτο εἶναι βέβαια ἐναντίον εἰς τοὺς κινόντας τῆς κατασκευῆς τοῦ σονέτου· ἀλλὰ τὸ ἔκμα, ἐπειδὴ μοῦ ἐράνηκε νὰ κάμῃ πολὺ καλὸ ἀποτέλεσμα εἰς τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὸ πνεῦμα. Τὸ πρακρυστικὸ τοῦτο κρεβάτι ¹ ἐπιτρέπει ὅμως εἰς τὸν ποιητὴν, ὅταν ἡ μικρὴ

¹ Διὰ τὴν στενοχωρίαν εἰς τὴν ὁποίαν βάνει τὸν ποιητὴν μὲ τὰς ἀπαιτήσεις ἐντέλειαις

In questo Procruste orrido letto

Che ti sforza a giacer? Forse in rovina

Andrà Parnaso senza il tuo sonetto? ec.

ἴσως κάποιοι Ἰταλός.

Μὰ ἓνα τέτοιο ἔπρεπε νὰ ποθῇ ἐν γένει εἰς ὅλους τοὺς συγγραφοντας ποιητὰς καὶ πεζογράφους, διὰ ὅλα τὰ εἴδη τῶν συγγραμμάτων τους.

του χωριτικότης δὲν δικάη διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ιδέας, νὰ ξεντόνη τὴν οἰκοδομήν του, προσθέτοντας εἰς τὸ τέλος κάποιους στίχους, οἱ ὅποιοι τοῦτοι ἐπιπρόσθετοι σχηματίζουν ἐκεῖνο ποῦ τότε λέγεται ὅρα τοῦ σονέτου. Ἴδου,

Ἔτυχε νὰ ἔραβουνε δυὸ γαιδάραι
Ἀπάνου σ' ἕναν ξένον ἀχειριῶνα
Φορτομένονε στάρι καὶ κριθάρι.
Καὶ μασῶντες μὲ ἀκόπιαστη σιαγῶνα,
Ῥίχνανε μέσα στῆς κοιλιᾶς τ' ἀμπάρι
Ὅσο ἐμπόρηε νὰ ἐμπῇ ὄχ τὸν καταπιῶνα.
Ποτὲ ἀποχαράῃ (1) μύλου λιθάρι
Δὲν ἐξόφλησε τόσο στὸν αἰῶνα (2).
Μὰ οἱ καλότυχοι ἐκεῖνοι σαφανσόνοι (3)
Ποῦ εἶσαν κ' οἱ δύο στὸ ἄνθος τῆς νεότητος,
Ἀρκινοῦν' τσὴ κλοτσιᾶς μέσα στ' ἄλόνι
Γι' ἀξίους παλαιᾶς προτεραιότητος
Ζητῶντες δικαιώματα ἀπ' εὐθείας
Ἰδιαίτερα καθένας ζωοτροφίας.
Μὰ μέσ' στὴν ὥρα ἐκείνη
Φθάνει καὶ ὁ νοικοκύρης μὲ θυμὸ
Καὶ στοὺς γαιδάρους δίνει
Ξυλομάθημα ἐφνίδιο κλασικό.
Γιατὶ μ' ἕνα στηλάρι
Τσοῦ ἐνθύμισε πῶς ἦτανε γαιδάραι,
«Κι' ἂν, λέει, σὰς ματαπιάσω
»Ἐδῶ-απάνου, ὄχ τ' αὐτιά θὰ σὰς κρεμάσω
»Ἀδιάκριτοι γαιδάραι!
»Δὲ φτάνει ποῦ μοῦ τρώτε τὸ κριθάρι,
»Μὰ θὰ ἔμβαιτε σὲ ἀγῶνα
»Καὶ γι' αὐτόνε τὸν ξένον ἀχειριῶνα!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Ἡ ἐπικὴ ποίησις διηγεῖται καὶ φημίζει διὰ στίχων ἥρωικὰ κατορθώματα, ἱστορικὰ ἢ πλαστὰ, μὲ τὲς καλλονές ἐκεῖνες ὅπου εἶναι φυσικὲς εἰς τὴν ποίησιν. Συμπαραλαμβάνει δὲ, 1) τὰ ἱστορικὰ, 2) τὰ ῥομαντικὰ ἢ φανταστικά, 3) τὲς μικρὲς ἥρωικὲς ποίησεις, ὡς διηγήματα, περιγραφές, καὶ ἄλλα ὅμοια. Τὰ εἰρημένα ἐπικά εἶδη ἔμπορεῖ νὰ ἦναι σοβαρὰ ἢ ἀστεῖα. Ἄν σοβαρὸ τὸ ποίημα, ἐξυμνεῖ γεγονότα ἐξόχου περιοπῆς, μεγάλης ἀξίας, μὲ ὕψος

1 Ἀποχαράῃς, ὁ μύλος τοῦ ὁποίου τὸ λιθάρι ἔγκαιρα ἐκόπη.

2 Στὸν αἰῶνα· δηλαδή ἀποῦ ὑπῆρχε κόσμος.

3 Σαφανσόνοι· sans fautes.

ἀνκλόγως σοβαρὸν, καὶ διαγεῖτον θαυμαστὸν. Ἄν ἀστεῖον, τρέπει τὰ σοβαρὰ εἰς γέλωτα, ἢ τὰ γελοῖα διεξάγει μὲ προσποιημένην σοβαρότητα, ὥστε νὰ προξενεῖ γέλωτα. Ἀπαιτεῖται δὲ εἰς τὰ ἐπικά ποιήματα ἐνότηता πράξεως, ἐνδιαφέρον, καὶ θαυμασιότητα. Ἐνότηता πράξεως, ἢ προκειμένου, χρειάζεται διὰ νὰ μὴ μοιράζεται ἡ προσοχή καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστου εἰς πολλὰ ἀντικείμενα· ἀλλὰ νὰ βαστῶνται προσηλωμένα εἰς τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον τοῦ ποιήματος, εἰς τὴν αὐτὴν πράξιν. Ἡ ἐνότηता τούτη δὲν ἀποκλείει βέβαια τὰ ἐπεισόδια. Ἀλλὰ χρестоῦν τὰ ἐπεισόδια νὰ τείνουν εἰς τὸν κύριον σκοπὸν τοῦ ποιήματος. Ὁ Ὅμηρος ψάλλει τὴν μάχητα τοῦ Ἀχιλλέως· ἀλλὰ περιγράφει καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς μάχητάς του, τὰς μάχας καὶ τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν λοιπῶν ἡρώων· ἕως οὔτου τὸν ἔξαναφέρνηει εἰς τὴν σκηνὴν, συνεκείει τῶν ἀποτελεσμάτων ἐκείνων καὶ μὲ αὐτὸν τελειώνει τὸ ποίημά του. Ἐνδιαφέρον. Ἡθελ' εὔρει ἴσως κανεὶς περιττὴν τὴν παραγγελίαν τούτην· ἀφοῦ τὸ ἐνδιαφέρον ἀπαιτεῖται εἰς κάθε εἶδος ποιήσεως, εἰς κάθε εἶδος πεζοῦ λόγου· καὶ ἐν γένει εἰς κάθε τι ἀπαιτεῖται ἐνδιαφέρον. Καὶ ὁμῶς εἰς τὰ ἐπικά ποιήματα παραγγέλεται ῥητῶς τοῦτο· ἐπειδὴ, ἂν εἰς τὴν μεγάλην διάρκειαν ἢ ὁποῖα ὑποθέτεται εἰς τὰ ἐπικά ποιήματα, δὲν συνυπάρχῃ καὶ ἄρκετὰ μεγάλο ἐνδιαφέρον, τὰ ποιήματα τοῦτα θὰ μείνουνε χωρὶς ἀναγνώστas. Ἡ ἐκλογή τοῦ ἀντικειμένου, ὁ μηχανισμὸς καὶ ἡ ὥθησις τῶν παθῶν, καὶ ἄλλα ὅμοια συμβάλλουν πολὺ εἰς τὸ νὰ γένῃ τὸ ἐνδιαφέρον. Ἀλλὰ πρὸ πάντων εἶναι τὸ αἶσθημα τοῦ ποιητῆ. Ὁ ποιητὴς πρέπει νὰ αἰσθάνεται θερμὰ, διὰ νὰ ἡμπορῇ νὰ μεταδίδῃ τὸ αἶσθημά του. Ἡ θαυμασιότη, τὸ τρίτο τοῦτο προσόν τοῦ ἐπικοῦ ποιήματος, ὑπῆρξεν ὁ μέγας μοχλός, τὸ μέγα θέλητρον τῶν ἀπερχομένων αἰώνων. Εἰς τὰς ἡμέρας μας ὁμῶς, καὶ τώρα πλέον, καταντᾷ ἀμφισβόλου ἀποτελέσματος, ἀμφισβόλου ἀξίας. Ἀλλη φορὰ οἱ ἄνθρωποι ἐπιστεύανε μὲ θρησκευτικὴν πεποίθησιν εἰς τὰς Μοῖρας, εἰς τὰς μάγια, καὶ εἰς τὴν μεσολάβησιν ὑπερφυῶν Δυνάμεων εἰς τὰ ἀνθρώπινα. Ἡ πεποίθησις ὁμῶς τούτη, ἂν δὲν ἐξέλειψεν ὁλοκλήρως σήμερα, τοῦλάχιστον ὀλιγόστεψε, καὶ πολὺ ὀλιγόστεψε. Ὡστε ἡ μεσολάβησις τῶν ὑπερφυῶν Δυνάμεων σήμερα στές ποιήσεας μας δὲν ἔχει βέβαια τὴν ἀξίαν ὅπου εἶχε ἄλλοτε. Ἐτσι, ἤθελε κάνουνε καλὰ οἱ ἐπικοὶ μας ποιηταὶ σήμερα, νὰ χρησημεύονται ἀπὸ τὸ μέτρον τοῦτο μὲ πολλὴν οἰκονομίαν καὶ φρόνησιν. Ἡ Θεία Πρόνοια, ἡ θεία δικαιοσύνη, χέρι Θεοῦ, καὶ ἄλλα τέτοια ἀφηρημένα, ἤθελ' ἴσως κατέχουν· ἀρμοδιότερα σήμερα εἰς τὰ ἐπικά μας ποιήματα τὴν θέσιν τοῦ Θεοῦ, τῆς Πανηγύας, τῶν Μοιρῶν καὶ τῶν Μάγων.

§ 1.

ΣΟΒΑΡΑ ΕΠΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Τὰ σοβαρὰ ἐπικά ποιήματα, τὰ ὁποῖα καὶ πρώτης τάξεως ποιήματα εἶναι, φημίζουσιν ἑξοχα ἀνδραγαθήματα μεγάλου ἐνδιαφέροντος, καὶ τέτοια,

ὥστε νὰ προξενοῦν θαυμασμόν. Ἀπαιτεῖται δὲ, ἡ ῥαφή τοῦ ὅλου ποιήματος νὰ εἶναι καλὰ δεμένη εἰς μίαν ἐνότητα· νὰ τείνη εἰς ἓνα σκοπὸν· νὰ ἐξακολουθῇται μὲ καλὰ συνδεδεμένην σειρὰν κυρίων γεγονότων, καὶ ἄλλων δευτερεβόντων, καὶ ἐξαρτωμένων ἀπὸ τὰ πρῶτα· τὸ βάδισμα νὰ ᾔηται μεγαλοπρεπὲς διὰ τὴν σπουδαιότητά του, διὰ τὰ μέσα ποῦ μεταχειρίζεται ὁ ποιητής, καὶ διὰ τὸν σκοπὸν τοῦ ποιήματος· τὸ ὅλον νὰ ᾔηται ἀληθινὸν διὰ τὴν πειθανότητα τῶν ἐξαρτωμένων λεπτομεριῶν· τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν ἡρώων τοῦ ποιήματος νὰ ἀρμόζουν· εἰς τὴν ἡλικίαν τους, εἰς τὸ ἔθνος τους, καὶ εἰς τὴν κοινωνικὴν τους θέσιν, — νὰ ᾔηται τέτοια, ὅποια ἡ ἱστορία καὶ ἡ παράδοσις τὰ ἔδειξε· ὁ χαρακτὴρ τῶν ἡρώων νὰ βαστάται ἀπράλλαχτος ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους τοῦ ποιήματος· διάφοροι ὅμως νὰ ᾔηται οἱ χαρακτῆρες, καὶ ἡ κοινωνικὴ θέσις τῶν προσώπων· τὸ λεχτικὸν νὰ ᾔηται πάντοτε ἐκλεκτὸν καὶ εὐγενές· ὁ στίχος ἐνδεκασύλλαβος. Συνηθέστερα εἰς ὀχτάστιχα, δεμένα διὰ τῆς ῥίμης. Ἡμποροῦν ὅμως οἱ στίχοι νὰ ᾔηται καὶ ἐλεύθεροι.

§ 2.

ΡΟΜΑΝΤΙΚΑ ΕΠΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Τὸ ρομαντικόν, ἢ ἰδανικοῦ ἀντικειμένου ποίημα, διηγεῖται παράδοξες περιπέτιες θαυμασίων παλικάρχδων, χωρὶς νὰ σκοτίζεται παράπολυ διὰ τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν. Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ ἐπικοῦ ποιήματος, ἐπιδέχεται μεγαλύτεραν καὶ ποικιλοτέραν χωρίαν περιπετιῶν καὶ συμβάντων καὶ ζωηρότερον καὶ τερπνότερον ὕφος. Ἀπαιτεῖ δὲ καὶ τοῦτο τὰ λοιπὰ ὅλα προσόντα τοῦ σοβαροῦ ἐπικοῦ ποιήματος. Ὁ Orlando Furioso τοῦ Ἀριόστου εἶναι τὸ ἐντελέστερον δείγμα τοῦ εἶδους τούτου.

§ 3.

ΜΙΚΡΕΣ ΕΠΙΚΕΣ ΠΟΙΗΣΕΙΣ

Ἡ μικρὴς ἐπικὴς ποίησις εἶναι πραγματικῶς μικρὰ ἐπικὰ ποιηματάκια, εἰς τὰ ὅποια φημίζονται ἐνδοξα ὑποκείμενα. Εἶναι διήγησις περιπετιῶν ἐνδόξου ζωῆς· ἢ ἄλλες μεγαλοπρεπεῖς περιγραφές. Συνηθίζεται δὲ νὰ γράφονται εἰς σὲ στίχους ἐνδεκασύλλαβους, ἐλευθέρους, ἢ δεμένους εἰς σὲ τρίστιχα· ὡς ἡ Basviliانا τοῦ Μόντη.

§ 4.

ΑΣΤΕΙΑ ΕΠΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Τὰ ἀστεῖα ἐπικὰ ποιήματα δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὰ σοβαρὰ ἐπικά, παρὰ μόνον κατὰ τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀστειότητος, ἀντὶ σοβαρότητος. Ἡ δὲ ἀστειότης παραχωρεῖ εἰς τὸν ποιητὴν ἄδειες καὶ ἐλευθερίες, ἡ ὅποιες δὲν συγχωροῦνται εἰς τὸν σοβαρῶς γράφοντα. 1) Ὁ ἀστεῖος ποιητὴς π. χ. δὲν εἶναι τόσο σκλάβος τῆς γραμματικῆς καὶ τοῦ λεξικοῦ, δι' ὃσον ἀποβλέπει γλῶσσῃ, ὅσον εἶναι ὁ σοβαρὸς συγγραφεύς· 2) Τὰ ὅρια τῆς εὐπρεπείας εἰς τὸ

λεχτικόν του, εἶναι εὐρυχωρότερον δι' αὐτόν. 3) Τοῦ συγχωρεῖται δὲ κάποτε νὰ κατεβαίνει νὰ ἐγγίξῃ τὰ χαμερπῆ, ἐνῶ τοῦ εἶναι ἐλεύθερο τὸ πέντημά του εἰς τὰ ὕψη, ὅταν θέλῃ. Ὁ ἀστεῖος ἢ σατυρικός ποιητὴς ἔχει πολλές ἐλευθερίες εἰς τὸ ἔργον του, τὰς ὁποῖας ὁμῶς δὲν πρέπει νὰ καταχράται. Ἐπικά ποιήματα δυστυχῶς δὲν ἔχουμε στὴ γλῶσσά μας τέτοια ποῦ νὰ ἴμωσιν νὰ φερθοῦν ὡς παράδειγμα. Ἐξεναντίας, συμβουλεύομεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας τὴν ἀνάγνωσιν καὶ σπουδὴν τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Δάντη, τοῦ Τάσου, τοῦ Ἀρίστου, τοῦ Τασόνη, τοῦ Νέρη, καὶ ἄλλων ὁμοίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Ἡ Δραματικὴ ποίησις ἀνεβάζει ἀπάνου στὴ σκηνὴ πρόσωπα ὑποκριτῶν, νὰ παρυστήσουνε συμβᾶν, ἀληθινόν, ἢ ἰδανικόν, ὡς νὰ ἐσυνέβαινε μετὰ τούς μὲ τὴν ἀλήθειαν. Σκοπεῖ δὲ τὴν καλητέρεψιν τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων. Τὰ ἔτσι παρυστενόμενα συμβᾶντα δύνανται νὰ ἦναι ἔξοχα, δεινὰ καὶ θλιβερά· καὶ τότε ἡ παράστασις ἦναι τραγική. Ἄν ὅμως τὰ παρυστενόμενα εἶναι συμβᾶντα τῆς κοινῆς οἰκειακῆς ζωῆς, χωρὶς δεινότητά καὶ χωρὶς θλίψιν, τότε ἔχουμε τὴν κωμωδίαν.

§ 1.

ΤΡΑΓΩΔΙΑ

Ἡ τραγωδία εἶναι συμβᾶν δεινὸ καὶ θλιβερό. Τὰ παρυστενόμενα πρόσωπα ἔξοχα καὶ ὑψηλά· κάμνει τρόμον, καὶ ἐμπνέει συμπάθειαν· εἶναι δὲ τόσον ἀνώτερη ἢ ἀξίωτης, ὅσο περισσότερο ἴπιτυχέει νὰ ἐμπνέῃ μῖσος καὶ ἀποστροφὴν διὰ τὸ ἔγκλημα, συμπάθειαν καὶ ἀγάπην διὰ τὴν ἀρετὴν. Τὸ προκείμενον, ἢ θέμα τῆς τραγωδίας, πρέπει νὰ ἔχῃ ἐνότητά· μὲ ἀρχήν, μέσον καὶ τέλος· νὰ ἐξακολουθῇται μεγαλοπρεπῶς, μὲ πειθανότητα· μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον, μὲ θαυμάσια συμβᾶντα, ἀληθῶς τραγικά· νὰ μὴν ἀδυνατοῦν τοῦτα εἰς τὸ βᾶδισμά τους, ἀλλὰ νὰ προχωροῦν μὲ δύναμιν καὶ μὲ βίαν· τὰ διαστήματα καιροῦ καὶ τόπου, νὰ ἦναι ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς πιθανότητος· ἢ πλοκή καὶ ἀντίθεσις τῶν παθῶν καὶ συμφερόντων, τὸ λεγόμενον «στρόβιλος τῆς πράξεως» νὰ προχωρῇ βελομεθόν, καὶ μὲ φυσικότητα· ἢ «καταστροφὴ» διὰ τῆς ὁποίας λύεται ὁ στρόβιλος τῶν παθῶν καὶ συμφερόντων, νὰ ἔρχεται φυσικά, καὶ ὁμῶς ἀπάντεχα· οἱ χαραχτῆρες τῶν προσώπων νὰ ἦναι διόφοροι, καὶ καλὰ καθένος ἴπιτυχημένος εἰς τὸ εἶδός του· τὸ ὕφος νὰ ἦναι σοβαρὸ πάντοτε, μεγαλοπρεπές καὶ ὁμῶς φυσικό, τόσον εἰς τὰς ἰδέας, ὡς καὶ εἰς τὸ λεχτικό. Τὴν τραγωδίαν συνηθοῦν νὰ γράφουν εἰς πέντε πράξεις· καθεπράξις σύγκειται ἀπὸ σκηνάς. Οἱ ἁρμαδιώτεροι στίχοι δι' αὐτὴν εἶναι οἱ ἐνδεκάσύλλαβοι, ἐλεύθεροι. Τὰ ἀκόλουθα τρία κομμάτια, εἶναι δείγματα ἀρχῆς, μέσου, καὶ τέλους, τραγωδίας.

Η ΠΤΩΣΙΣ ΤΗΣ ΤΡΩΑΔΟΣ

(Ἀρχὴ τραγωδίας)

ΠΡΑΞΙΣ Α' — ΣΚΗΝΗ Α'

(Εἰς τὰ ἀνάχτορα τοῦ Πριάμου).

Πρίαμος μόνος.

Κλεῖ κι' ὁ δέκατος χρόνος ὅπου ζοῦμε
 Ἀποκλεισμένοι ἀπὸ Ἑλλήνας ἐχθρούς μας,
 Ἐχθροὺς ἀσπόνδους, ὅπου δὲν κινοῦνται
 Οὔτε ἀπὸ σοβαρὰ συμφέροντά τους,
 Συμφέροντα μεγάλα, ὥστε ν' ἀξίζῃ
 Γιὰ δαῦτα πεισματώδης ἐχθροπάθεια,
 Οὔτε ἀπ' ἄλλα τιμῆς φρονήματά τους,
 Καθὼς ὀρίσκουνε πρόφασιν καὶ λένε.
 Μ' ἀλαζονεία, κούφια ἀλαζονεία
 Τοὺς ἔσπρωξε ἀπ' ἀρχῆς εἰς τὴν Τρωάδα.
 Καὶ τώρα ἡ ἐντροπὴ τοὺς ἐμποδίζει
 Νὰ γυρίσουνε ὀπίσω. Δυστυχεῖς!
 Ἀφίστανε καθένας ἀπὸ δαύτους
 Τῇ ὀδικῇ του γυναῖκα ἀπελπισμένη,
 Καὶ τρέχουνε ζητῶντες εἰς τὸν ξένον
 Νὰ ἐγδικῶνται γυναῖκες ἀλλωνῶν!
 Καὶ ἀξίζει τίχα νὰ σαλεύονται ἔθνη
 Καὶ νὰ γένονται ἀπάνθρωποι πολέμοι
 Γιὰ γυναῖκα ποῦ φεύγει ἀπὸ τὸν ἄνδρα της
 Μὲ ἄλλον ἄνδρα, ἀπὸ κείθενε διαβάτη;
 Ἀλλὰ μοραίνονται εἰς λαοὶ κ' ἐκεῖνοι
 Ὅταν Θεὸς κανέναν τὸ θελήσῃ.

ΣΚΗΝΗ Β'

Ὁ ῥηθαις καὶ ὀπηρέτης.

Ὑπηρέτης

Δύθენტη, ἀπὸ τοὺς Ἑλλήνας σταλμένος
 Κήρυκας, σὲ ζητεῖ νὰ σοῦ μιλήσῃ.

Πρίαμος

(Ὁ ἐχθρὸς μὲ ζητεῖ! Σὺν τί νὰ θέλῃ!)
 Καὶ γνωρίζεις ὁ κήρυκας ποῖος εἶναι;

Ὑπηρέτης

Ὁ Ὀδυσσεύς.

Πρίαμος

..... (Βέβαια. Καὶ ποῖος ἄλλος!
 Ἐκεῖνος ποῦ ἔρει νὰ μπερδεύῃ. Ἐρεί
 Νὰ σκοτίζῃ, νὰ φτιάνῃ, νὰ χαλάῃ,
 Νὰ λεῖ, νὰ δένῃ.... κάνει μαῦρο τ' ἄσπρο
 Καὶ τ' ἄσπρο μαῦρο. Καὶ τὰ λόγια του ὅλα
 Ἐηγῶνται πάντα σὲ ποικίλους τρόπους).
 Ἄς ἔμπῃ, ἄς ἔμπῃ ὁ Κήρυκας. (Μὰ, ὦ Θεέ μου!
 Ἑλλήνας, καὶ Ὀδυσσεύς! φρικιάζω).

ΣΚΗΝΗ Γ'

Πρίαμος καὶ Ὀδυσσεύς.

Ὀδυσσεύς

Τὸν Πρίαμον προσκινῶ τὸν Βασιλέα.

Τὸν Πρίαμον τὸν σοφόν, τὸν θεῖον

Πρίαμος

φθάνει,

Φθάνει, Ὀδυσέα, τὰ γλυκὰ λόγια. Ἐγὼ μὰ

Ἀπὸ σὲ γεροντώτερος, καὶ ἕρῳ

Πολλὰ κ' ἐγὼ ἀπ' τὴν πεῖρα διδαγμένος.

Λέγε, τί θέλεις; μὰ σὲ λίγα λόγια,

Καὶ ἀπλᾶ, καὶ παστρικά, καὶ τιμημένα.

Ὀδυσσεύς

Εὐχαρίστως. Ἀλλ' ἔθελα παρόντας

Καὶ τοὺς υἱούς σου, Πρίαμε, τὸν ἕνα

Τοῦλάχιστον, τὸν Ἐχτωρα.

Πρίαμος

Ναί, νᾶλθῃ.

Ὁ Ἐχτωρας εὐθὺς νᾶλθῃ ἔδω-μέσα. (τοῦ ὑπηρέτη).

Ὀδυσσεύς

(Γριὰ ἀλουποῦ! Δὲν πιάνεται μὲ λόγια·

Οὔτε μ' ἀφίγει νὰ ἢ μιλῶ ὅσο θέλω.

Μὰ μὲ τὸν νέον τὸν Ἐχτωρα θὰ κάμω

Καλήτερες δουλειές).

ΣΚΗΝΗ Δ'

Ἐχτωρας καὶ οἱ ῥηθέντες.

Ὀδυσσεύς

Ἐχτωρα θαῖε!

Σταλμένος νὰ ἢ μιλήσω τοῦ πατρός σου,

Ἐπρεπε νᾶν' κι' ὁ ἥρωας τῆς Τρωάδας

Παρόν εἰς τὴ συνέντευξή μαζύ μας.

Οἱ Ἕλληνες θαυμάζουν' καὶ τιμοῦνε.

Ἐξίσου ὁλοῦθε, σ' ὅλον τὸ στρατό μας

Τῇ φρόνησιν τοῦ Πριάμου τῇ μεγάλῃ

Καὶ τοῦ Ἐχτωρα τῇ δύναμει τῇ θεῇ.

Ἐχτωρας

Σὲ τί, Ὀδυσέα, ἢ μπορῶ νὰ ὑπηρετήσω

Τοὺς Ἕλληνας σου; Μήπως θέλουν' ἔσως

Τὸν Ἐχτωρα νὰ ἰδοῦνε ἀν' ἐλαττώθῃ,

Καὶ δὲν ἦν' πλέον ἐκείν' ὅπου ἦτον πρῶτα;

Πρίαμος

Κάθισε τώρα, Ὀδυσέα, καὶ λέγε. (κάθονται)

Ὀδυσσεύς

Οἱ Ἕλληνες, φιλόανθρωποι, γεναῖοι,

Ληποῦνται στὰ κακὰ τὰ κακομένα,

Καὶ προσφέρουν' τὴν πάσῃ τοῦ πολέμου,

Κ' εὐχριστοῦνται, τὲς ἀπαίτησές τους

Νᾶν τὲς ἀποφασίσῃ ἡ δίκαιη τύχη

Στ' ἀντίπαλα σπαθιά αὐόμας ἡρώων.

Σ' ἐμᾶς, βέβαια, καθένας θὰ ζητήσῃ

Τὴν τιμὴν νᾶναι αὐτὸς ὁ μονομάχος.

Σ' ἐσᾶς πάλαι, ἀν' ἡ φήμῃ δὲ γελάῃ, . . .

"Εχτωρας Ἄν ἄλλο δὲν ζητᾷς παρὰ ἓνα ξίφος
 Ν' ἀντιχτυπήσῃ ἄλλο ἰδικό σας, σείρε
 Φώναξε σ' ὅλο τὸ στρατόπεδό σας
 Πῶς ὁ "Εχτωρας εἶν' ἑτοιμος, καὶ πηένει
 Νὰ κατεβῇ εὐθύς

Πρίαμος "Εχτωρα σῶπα
 Στὴ μάχῃ ἐσὺ ἀρχηγὸς νὰ διατάττῃς
 Νὰ ὁδηγᾷς, νὰ χτυπᾷς, νὰ βασιλεύῃς.
 Ἐκεῖ κανεῖς δὲ σ' ἐξετάζει, κάμνε.
 Ἄλλ' ὅταν χρειάζεται βουλὴ, ν' ἀφίνης
 Τοὺς γεροντιότερούς σου νὰ ἰμιλοῦνε.
 Ἐσὺ ἔχεις γεναιότητα καὶ θάρρος,
 Καὶ δύναμη καὶ νηότηρ μὰ σοῦ λείπει
 Ἡ πείρα πῶχει ὁ γέρος ὁ πατέρας σου.
 Ἐμὲ μοῦ πρέπει ἀπόκριση νὰ δώσω
 Τοῦ ἀποσταλμένου.

"Εχτωρας Σ' εἶσαι ὁ Κύριός μου
 Καὶ ζητῶ τὸ συμπάθειό σου, πατέρα.

Πρίαμος Ὀδυσσεά, φιλόανθρωποι, γεναῖοι,
 Οἱ Ἕλληνές σου, βέβαια θὰ μετρᾶνε
 Τὸν καιρὸν τὸν χαμένον εἰς τὰ ξένα,
 Σὲ μάταιες προσπάθειες πεισμομένοι.
 Καὶ τώρα γνωστικότεροι παρ' ἄλλο
 Ἐπιθυμοῦν νὰ φύγουνε ἀπὸ ἑδῶθε
 Ἀπελπισμένοι, καθὼς πρέπει νᾶναι.
 Ἀπελπισία μαζὺ καὶ φρονιμάδα
 Τοὺς δείχνουνε τὸ δρόμο τοῦ σπητιοῦ τους.
 Καὶ μοναχὰ μιὰν πρόφασιν ζητοῦνε
 Γιὰ νὰ φύγουν ἑδῶθε μὲ τιμὴ τους.
 Καὶ σύ, Ὀδυσσεά μου, εἶσαι τόσο ἀθῶος
 Ἡ, ἐμὲ μὲ κρίνεις τόσο ἀνόητόνε,
 Ὡστε νὰ θέλω ὁ ἴδιος νὰν τοὺς δώσω
 Τὴν πρόφασιν ποῦ πηένουνε ζητῶντας!
 Στρέψε, Ὀδυσσεά, στοὺς Ἕλληνας καὶ ἰκέστους—
 «Ὁ δρόμος ποῦ σὰς ἤφερε εἶν' πλατύς,
 «Καὶ κανεῖς δὲ ἰμποδίζει τὴ φυγὴν σας
 «Ντρέπεσθε νὰ μισέφετε ἄδαιανοί,
 «Μὰ ἡ ντροπὴ εἶν' ἀναπόφευκτη σ' ἐκείνους
 «Ποῦ δὲ μετρᾷν καλὰ τὰ βήματά τους.

Ὀδυσσεάς Ἐχεις δίκην νὰ ἑρρίξῃς. Ἡ διχόνοια
 Ποῦ ἔπεσε δυστυχῶς ἀνάμεσό μας
 Καὶ παραλύει τὰς δυνάμεις μας ὅλες
 Βαστάει ἀκόμη ὀρθοὺς σ' ἐσᾶς τριγύρω
 Τοὺς κύργους τῆς Τρωάδος, καὶ σὰς κάμνει
 Ἀσφαλεῖς καὶ θρασεῖς. Ἄλλ' ἡ διχόνοια
 Σήμερον πάνει καὶ σ' ἐμᾶς, καὶ τότε
 Ἐσεῖς θέλει ζητήσετε συνθήκας,

Ἄλλὰ θέλ' εἶναι ἀργά. Δὲν εἶναι οἱ Ἕλληνες
 Πρίαμε, ποῦ βαρύνονται. Δὲν εἶναι
 Πόθος σ' ἐμᾶς νὰ φύγωμε ἀπὸ δῶθε
 Μὲ τὰ χέρια ἄδειανὰ καὶ ἀτιμασμένα,
 Καθὼς ἐσὺ τὰ πλάθεις εἰς τὸ νοῦ σου·
 Ἄλλ' εἶναι ὁ Ἀχιλλέας ὁποῦ ἐδαρέθηκε
 Νὰ στέκεται ὀκνηρός· ν' ἀκούῃ τῇ μάχῃ,
 Νὰ βράζῃ μέσ' στὰ στήθεια του ἡ καρδιά του,
 Καὶ γιὰ ἓνα πείσμα νὰ μὴν πέρνῃ μέρας.
 Ναί, ὁ Ἀχιλλέας μᾶς μαινάει, καὶ βάνει
 Στὴ διάθεσιν τοῦ Ἀτρεΐδῃ τὸ σπαθί του.
 Τότε ὅλος ὁ στρατός μας ἐνωμένως
 Καὶ ῥιμμένος ἀπάνου σας. νομίζεις
 Νᾶν' εὐκολο γιὰ σᾶς ν' ἀντισταθῇτε;
 Νομίζεις.

Ἑκτωρας
 Πρίαμος

[Ναί, νομίζουμε, Ὀδυσέα.
] Ἑκτωρα, φύγε ἐδῶθε. Στὸ προστάζει
 Ὁ πατήρ σου ἐνταυτῷ καὶ ὁ βασιλεὺς σου. (φεύγει ὁ Ἑκτωρας)

ΣΚΗΝΗ Ε'

Πρίαμος καὶ Ὀδυσέας.

Πρίαμος

Λέγε τώρα, Ὀδυσέα,—Παῖνα ἐλευθέρως
 Αὐτοὺς τοὺς Ἕλληνας σου τοὺς γεναίους,
 Τοὺς φιλαυθρώπους, ἀφοῦ βλέπουν πλέου
 Πῶς δὲ ἔμπορουνε τίποτα ἐναντίον μας.
 Ὠραία ἡ ἀρετὴ τοῦ συμπαθᾶει
 Ἀφοῦ καὶ δὲ ἔμπορεῖ νὰ κακουργήσῃ!
 Εἴμαι, Ὀδυσέα, γεραντότερός σου
 Κ' εἶδα πολλὰ-πολλὰ περσύτερά σου·
 Λέγε ἂ θέλῃς, σ' ἀκούω, μὰ νὰ ξέρῃς
 Ὅπως ἔμιλεις μὲ γέροντα ἀσπρομάλη
 Ποῦ τᾶξερε ὅλα κείνα ποῦ ἐσὺ ξέρεις
 Πρὶν ἀρχίσῃς ἐσὺ νὰν τὰ γνωρίζῃς.

Ὀδυσέας

Γνωρίζω, Πρίαμε, καὶ καλὰ γνωρίζω
 Ὅτι ἔμιλῳ μὲ γέροντα σοφόνε
 Ἀφοῦ πολλὰ τὸν ἐδίδαξε ἡ πεῖρα
 Καὶ ἡ φυσικὴ του φρόνησις ἡ μεγάλη.
 Οἱ Ἕλληνες ὁλοῦθε ὁμολογοῦνε
 Ὅτι χωρὶς τῇ φρόνησιν τοῦ Πριάμου
 Ὁ πόλεμος τῆς Τρωάδος δὲν ἀντεῖχε.
 Ἡ φρόνησός σου, Πρίαμε, περισσότερο
 Παρὰ ἡ λόγχες, φυλάττει τὴν Τρωάδα.
 Κ' εἶναι σ' αὐτὴν τὴν ἴδια φρόνησίν σου
 Ποῦ τώρα ἐλπίζω. Ἀκουσε καὶ σκέψου·
 Εἴμαστε κ' ἐμεῖς τώρα βαρεμένοι. (ἐμπιστευτικῶς)
 Εἶναι ὁ δέκατος χρόνος ὁποῦ ζοῦμε

Μακρὰν ἀπὸ τὰ σπήτια μας, στὰ ξένα.
Φθείρεται, Πρίαμε, τ' ἄνθος τῆς Ἑλλάδος,
Γιὰ μία γυναῖκα ἀμφίβολης ἀξίας.
Μὰ 'πὲς μου, Πρίαμε, καὶ ἡ 'δική σας θέση
Δὲν εἶναι ἡ ἴδια; Ὡς καὶ σεῖς δὲν πάσχετε
Γιὰ τὴν ἴδια γυναῖκα; Δέκα χρόνους
'Αποκλεισμένοι μέσ' στοὺς πύργους τοὺτους;
Οἱ κάμποι σας τριγύρω χερσομένοι, κλπ. κλπ.

(Μέσον τραγωδίας)

ΣΚΗΝΗ

(Συναπαντῶνται εἰς τὸ προάβλιο τοῦ παλατίου) Ἐχτωρας καὶ Ἀνδρομάχη
μὲ τὸ παιδί τους.

Ἀνδρομάχη Ἐχτωρα, στάσου.

Ἐχτωρας Πῶς ἐδῶ;

Ἀνδρομάχη Γιὰ 'σένα.

Ἐχτωρας Γιὰ 'μέ! Καὶ τί μὲ θέλεις; Τί καινούριο;

Ἀνδρομάχη Τί καινούριο; Καὶ λές νὰ μὴν ἤξέρω

Τίποτα; Τίποτα, Ἐχτωρα;

Ἐχτωρας Τί 'ξέρεις;

Ἀνδρομάχη Ὅλα, Ἐχτωρα, τὰ ξέρω. . . . Τὰ 'νογάω. . . .

Τὰ βλέπω ἐμπρὸς μου. . . . Ὅχι, δὲ γεληῶμαι.

Ἐχτωρα σηδερόκαρδε! Νὰ φύγῃς

Κρυφὰ ἀπὸ 'μέν'! ; . . . Κἄνε δὲ σοῦ ἐπόνης

Γιὰ τὸ παιδί σου, νὰν τὸ πάρῃς πρῶτα

Στὴν ἀγκαλιά σου, νὰν τοῦ 'πῇς πῶς πηένεις

Σὲ φονικὴ μονομαχία; Πῶς ἴσως

Τὸ βλέπεις γιὰ τὴν ὑπερῆ φορὰ; Πῶς ἴσως. . . .

Ἐχτωρας Σῶπα, Ἀνδρομάχη, μὴ φοβᾶσαι φόβους

'Αθάσιστους καὶ μάταιους πηγένω. . . .

(Ὡ τὸ ἀπάντημα τοῦτο!) Ναί, πηγένω

Εἰς τὸν στρατῶνα. Οἱ Ἕλληνες, φοβοῦμαι,

Δὲν θ' ἀργήσουν' πολὺ. . . .

Ἀνδρομάχη Ἐχτωρα πηένεις

Εἰς τὴν κακὴ μου μοῖρα. . . . καὶ γυρεύεις

Νὰ μὲ γελάσῃς. Δὲ γελῆται μία

Ὅπου ἀγαπάει ὡσὰν τὴν Ἀνδρομάχη.

Ἐχου' τὰ βασιλόσπητα ὁλοῦθε

Ἄφαντα αὐτιά, καὶ μάτια ποῦ ἀγρυπνοῦνε,

Καὶ δὲ 'μπορεῖ κρυφὰ νὰν τὰ ξεφύγῃ.

Ἐχτωρας Ἀνδρομάχη, ἔχε 'γεία. (φεύγοντας)

Ἀνδρομάχη Ὅχι, ὄχι, στάσου.

Μία στιγμὴ στάσου. . . . Ἐχτωρα, ἡ καρδιά μου

Μοῦ λέει κακά. . . . κακὰ μοῦ προσμηνάει. . . .

Ἐχτωρας Κακὰ ἢ καλὰ, τὸ χρέος μου μὲ κράζει.

Ἡ Τιμὴ καὶ τὸ Χρέος Θεοὶ δύο (μὲ ἀγανάχτησιν)

"Ακαρδοί, ἰδυσώπητοι, φρικώδεις,
Ποῦ χωρίζουν' τὸν ἄνδρα ὅχ τῇ γυναῖκα
Τὸν πατέρα ὅχ τὸ τέκνο του 'Ανδρομάχη
(θέλοντας νὰ φύγῃ)

'Ανδρομάχη "Εχτωρα, στάσου . . . μιὰ στιγμὴν ἀκόμη,
(ἄρπάζοντάς τον)

'Ακόμη μιὰ στιγμὴ. Νὰ τὸ παιδί σου
Μὲ τὸ χεράκι του τὸ ἄθρο γυρεύει
Νὰ πιάσῃ τὰ φτερά τῆς κόρυθός σου
'Αγκάλιασέ το φίλισ' το . . . ποῖός ξέρει!
"ὦ βαρύνουσιν ἐγώ! βάνω στὸ νοῦ μου.
Συμφορές, καὶ κακὸ σοῦ προσηνέω.
Πῆεν', "Εχτωρά μου, πῆενε στὰ παιγνίδια
(Μὲ βεβαιωμένην ἡσυχίαν).

Καὶ γύρισε χαρμόσυνος ἴσ' ἂν πρῶτα.

Πῆεν', "Εχτωρά μου (θρήνηϊ).

"Εχτωρας Δύστυχη 'Ανδρομάχη!

"Α, μά! ποτὲ, ποτὲ κ' ἐμὲ ἡ καρδιά μου
Δὲν ἐχτύπησε τόσο τρυφερότερα.
Παιδίμου (πέρνοντάς το) θᾶσαι ὁ βασιλέας μιὰ ἡμέρα
Τῆς δοξασμένης Τρωάδος; ἢ θὲ νᾶσαι
Δούλος σὲ ξένη γῆ, μακρὰ ἀπὸ ὁῶθε,
'Ορφανὸ καὶ ὀδυσμένο; "ὦ Θέμου, Θέμου,
Σὲ τί κίνδυνον βάνει τὴν πατρίδα
Κυριάρχου σφάλμα, κρίγιπος κακία!
Μὰ τώρα σὲ τί χάνομαι;! . . . 'Ανδρομάχη,
Μὴν πῆς ἄλλα περισσότερα. "Εχε 'γεια.
Φθάνει, 'Ανδρομάχη, φθάνει, γιὰτὶ ἀκούω
Πόλεμον δυνατὸν μέσ' στὴν ψυχῇ μου
Ποῦ μὲ κατασπαράττει καὶ μὲ πνίγει.
"Εχε 'γεια Τὸ παιδί μας 'Ανδρομάχη!
(ὁ "Εχτωρας φεύγει. Ἡ 'Ανδρομάχη λοποθυμεῖ)
(ἔλος τῆς Τραγωδίας).

ΣΚΗΝΗ ΥΣΤΕΡΗ

Μονόλογος Πριάμου.

Ποῦ νὰ φύγω; Νὰ φύγω! "Α, ποῦν' τὸ χέρι
Ποῦ νὰ ὀδεῇ κ' ἐμὲ τὸ θάνατό μου;
Τὰ παιδιά μου σφαμένα! Ἡ γυναῖκες
Σφαμένας στὴ σκλαβιά! Τὰ βρέφη, ὦ φρίκη!
Στραγγουλησμένα καὶ ῥιμένα. Ἡ φλώγες
'Αποτεφρύνουσι ὅλη μου τὴ χώρα.
'Επιάσανε τ' Ἀνάχτορα. Φουντόνει
'Ο καπνός Καὶ κανεὶς δὲ μὲ ψηφάει
Νὰ μὲ σκοτώσῃ. Εἶναι καταφρόνια
Γ' ἄνθρωπον ὑπέργηρόνε, οὐτιδανόνε,

Ἡ ἢ Ἐριννύες μ' ἀφῆσανε ὡς τὰ τῶρα
 Γὰρ νὰ ἰδοῦνε τὰ μάτια μου ὅσα βλέπω;
 Ἐτέλειωσε ἡ Τρωάδα. Ἐδὼ θὰ μείνουν
 Μόνον ἐρίπια γιὰ πολλοὺς αἰῶνας
 Νὰ δείχνουνε στοὺς μέλλοντας ἀνθρώπους
 Στοὺς Βασιλεῖς καὶ Πρίγγιπας υἱοὺς τῶν
 Πόσῃν εὐθύνῃ ὁ θρόνος βάνει ἀπάνου τους.
 Ἐλάτε, ἐλάτε, Βασιλεῖς νὰ ἰδῇτε·
 Ἐλάτε, Πρίγγιπόπουλα παιδιὰ τους·
 Ἐλάτε, Κυριάρχει τῶν ἐθνῶνε,
 Ἰδέτε φλώγες, καὶ σφαγές, καὶ φρίκη·
 Ἀποτελέσματα ὅλα κακοηθείας
 Ἐνὸς διεφθαρμένου βασιλόπουλου.

ΚΩΜΩΔΙΑ

Ἡ Κωμωδία δύναται νὰ ᾔηται γελοιοποιά, ἢ καὶ σοβαρή· κατὰ τοῦ ὑπάρχει ἢ δὲν ὑπάρχει εἰς τὰ παρασταίνόμενα γελοιοῦτης. Τόσον εἰς τὴν μίαν ὡς καὶ εἰς τὴν ἄλλην περίστασιν ἡ κωμωδία ἔχει κοινὸν μὲ τὴν τραγωδίαν τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἐμπνεύσῃ μῖσος καὶ ἀποστροφὴν διὰ τὴν κακίαν, καὶ συμπάθειαν καὶ ἀγάπην διὰ τὴν ἀρετήν. Τὰ δὲ ἀπαιτούμενα προσόντα τῆς κωμωδίας εἶναι ὅμοια τῶν τῆς τραγωδίας· ἔχτος τῶν ὅτων ἀποβλέπουν τὸν διάφορον χαραχτῆρα τους. Χαραχτῆρας τῆς τραγωδίας εἶναι, εἶδαμε, ἡ δεινότης καὶ ἡ θλίψις. Ἐνῶ ἡ κωμωδία εἶναι σχετικῶς ἐλαφρὴ καὶ χαρῆποιος, ἀστεία, καὶ προκαλεῖ τὸν γέλοτα. Ἡ τραγωδία ὄθεν διὰ τὴν φύσιν καὶ χαρακτῆρα της, ἀπαιτεῖ ὕψος μεγαλοπρεπές, ὑψηλόν, καὶ κάποτε θαυμάσια συμβάντα· ἐνῶ ἡ κωμωδία ἀρκεῖται εἰς ὕψος κοινόν, ἢ μᾶλις ὑψομένον ἀπὸ τὸ κοινόν, καὶ συμβάντα ὁποῦ, ὡς καὶ ἔταν παρὰ δαξά, δὲν ἔχουν ὅμως θλίψιν, οὔτε τραγικὴν δεινότητα.

Ὅσον δ' ἀποβλέπει τὴν στιχουργίαν, — ἡ κωμωδία δὲν ἔχει τόσο χρεῖαν ἀπὸ στίχους, ὅσον ἔχει ἡ τραγωδία. Ἡ τραγωδία παρασταίνουσα συμβάντα μεγαλοπρεπῆ καὶ δεινὰ, καὶ ἔχουσα ἀκολούθως χρεῖαν ἀπὸ ὕψος ὑψομένου ἄνω τοῦ κοινοῦ, ἀπαιτεῖ τοὺς στίχους, ὥς ὅπου ὁ στίχος συμβάλλει πολὺ εἰς τὴν ὕψωσιν τοῦ ὕψους, καὶ εἰς τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς διαξαγωγῆς τοῦ προκειμένου. Ἀλλὰ ἡ κωμωδία, ἡ ὁποία παρασταίνει κοινὰ συμβάντα τῆς καθημερινεῦσις ζωῆς, μὴν ἔχουσα χρεῖαν ἀπὸ ὕψος πολὺ ὑψομένου, δὲν ἔχει μήτε χρεῖαν ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ στίχου. Καὶ ἴσως-ἴσως ἤμπορούσαμε μάλιστα νὰ εἰποῦμεν ὅτι ἡ κωμωδία συμβεβάζεταί καλῆτερᾳ μὲ πεζικὴν συγγραφὴν. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ κωμωδία, ὅταν εἰς τὸ πεζὸν τοῦλάχιστον, ἤμπορουσε νὰ μὴ συγκαταλογίζεται μὲ τὰς ποιήσεις· συνηθίζεται ὁμως νὰ θεωρεῖται καὶ τούτῃ ὡς εἶδος ποιήσεως, ἐπειδὴ ἔχει μέγα μέρος ποιήσεως αὐτὴ εἰς

ἐαυτήν, ὥς καὶ ὅταν ὁ στίχος λείπῃ. Ἐπειδὴ δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν ὅτι, δὲν εἶναι οἱ μόνοι στίχοι τοῦ κάμνου τὴν ποίησιν¹.

Τὰ ἀκόλουθα τρία κομμάτια, εἶναι δείγματα ἀρχῆς, μέσου, καὶ τέλους Κωμωδίας.

ΔΙΚΑΝΙΚΕΣ ΚΑΤΑΧΡΗΣΕΙΣ²

(Ἀρχὴ κωμωδίας)

ΠΡΑΞΗ Α'. — ΣΚΗΝΗ Α'.

(Εἰς τὴν Γραμματεῖαν τῶν Δικαστηρίων).

Ὁ Λάμβδα μόνος.

Γνωρίζω κρισολόγους ὅπου δὲν ἔχουν παρὰ ἓνα ὑπερασπιστὴν εἰς τὰ Δικαστήρια· κ' ἐγὼ, κάθε ἄλλο παρὰ κρισολόγος, ἔχω δύο! Μὰ τί νὰ γένη! Ἦμουν αὐταρεστημένος εἰς τὸν πρῶτον, ὅταν μοῦ ἐχρειάσθηκε νὰ παρουσιασθῶ καὶ πάλι στὰ Δικαστήρια γι' ἄλλη νέαν ὑπόθεσιν, τοῦ δὲν ἐμπιστευόμενον νὰ βάλω πλέον εἰς τὰ χέρια τοῦ πρώτου μου ὑποδίκηγору. — Ἰδοὺ πῶς ἕως ἀπὸ τότε ἔβρισκαμαι μὲ δύο, ἢ γιὰ νὰ 'πῶ καλῆρερα ἐν μέσῳ δύο Ὡς ἔσταυραμένε, τώρα 'νογᾶω τὴ θέσιν σου

ΣΚΗΝΗ Β'.

Λαγούδης καὶ ὁ ῥηθείς.

Λαγ. Καλὴ-μέρα, Κύριε Λάμβδα.

Λάμ. Καλὴ-μέρα, Κύριε Λαγούδη. Ὁ πληστηριασμός ἐκεῖνος, δὲν θὰ γένη ποτὲ; Εἶναι τώρα τρεῖς μῆνες ὅπου, τελειομένους ὅλες μας ἡ δικαστικὲς πράξεις, ἐζητήσαμε νὰ 'μπορέσωμε νὰ πληστηριάσωμε τὰ κινητὰ ἐκεῖνα τὰ μετεγγρασμένα.

Λαγ. Ἀκόμη καὶ ἀκόμη. Ἡ δικαστικὲς πράξεις, ἀπουκᾶτου στὸ ῥομαίικο, δὲν τελειοῦννε τόσο γλύγορα. Δὲν τοὺς γνοιᾶζει γιὰ προθεσμίες, δὲν τοὺς γνοιᾶζει γιὰ τίποτα.

Λάμ. Μὰ δὲ 'μποροῦρε

Λαγ. Τί; νὰν τοὺς βιάσωμε; Ὁ Θεὸς-φυλάξῃ! Ἄν τοὺς στενοχωρήτῃς, σοῦ κάνουνε τὴν ἀπέφασιν, μὰ σοῦ τὴν κάνουνε ἐναντίον σου.

¹ Εἶναι ποιήσεις χωρὶς στίχους· ὥς καὶ στίχοι χωρὶς ποίησιν. Μεταξὺ τῶν πρώτων, ὁ Τηλέμαχος τοῦ Φερελῶνος, καὶ οἱ Μύθοι τοῦ Αἰσώπου. Μεταξὺ τῶν δευτέρων, τὰ περισσότερα στιχορρήματα ποὺ γίνονται σήμερα μεταξὺ μας. Μή(;) ἐξαίρουμένων ἴσως τῶν ἐδικῶν μου.

² Εἰς τὴν σύνταξιν τῆς κωμωδίας ταύτης ἔβωκαν ἀφορμὴν δίκαι τινὲς τοῦ κ. Λασκαράτου. Διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ξεγισθῇ ὁ ἀναγνώστης ἔαν ἀναγνώσῃ ἐνταυθα τινὰς φράσεις ὑπερβολικὰς κατὰ τῶν ὑποδίκηγору, ἀφ' οὗ μάλιστα ὁ ποιητὴς δὲν ἔγραψεν ἱστορίαν, ἀλλ' ἁπλῶς κωμωδίαν (Σ. τ. Ε.).

Λάμ. Μὰ, Κ. Λαγούδη, ἐμὲ μοῦ ἐπόθηκε ὅτι τὸ Δικαστήριον συνήθῃ πάν-
τα, ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν μετὰ τὸ μεσέγγυον νὰ διατάττῃ καὶ τὸν πληστη-
ριασμὸν τῶν μεσεγγυασμένων καλῶν. Καὶ, στὴν περίστασίν μας εἶναι τώρα
τρεῖς μῆνες, ὅπου ἔκαμαμε τὸ μεσέγγυον, καὶ ἡ χρεοστούμενη διαταγή, ὡς
μοῦ λέγεις, δὲν ἔγινε ἀκόμῃ! Μοῦ ἐπόθηκε μάλιστα σήμερα, ἀπὸ ἄνθρωπον
ὅπου γνωρίζει, ὅτι πρέπει νὰ ἔγινε εὐθὺς ἕως ἀπὸ τότε.

Λαγ. Ὅποιος σοῦ τόπε σοῦ εἶπε ψέμματα. Ἐγὼ κυττάζω πάντα, κάθε
μέρα, μὰ δὲν ἔγινε ἀκόμῃ.

Λάμ. Πάρε, σὲ παρακαλῶ, νὰ ροτήσουμε.

Λαγ. Μάλιστα, πάρε.

ΣΚΗΝΗ Γ'.

Λαγ. (πρὸς τὸν Γραμματεῖα). Εἰς τὴν ὑπόθεσιν μεταξὺ Α. καὶ Γ. ἔγινε
πράξις ἐξουσιοδοτήσεως πληστηριασμοῦ;

Γραμ. Εὐθὺς (κυτάζει). Ἰδοῦ. Ἐγινε ἀπὸ εὐθὺς τότε. Ἐδὼ καὶ τρεῖς μῆ-
νες. Ἐξουσιοδοτήθητε νὰ πληστηριάσετε. Μὰ, ὡς φαίνεται, τὸ ἀμελήσατε.

Λάμ. Ἰδοῦ, Κ. Λαγούδη. Πῶς λοιπὸν μοῦ ἔλεγες ὅτι τὸ Δικαστήριον δὲν
ἔκαμε τίποτα; Ὅτι ἐκύτταζες κάθε μέρα . . . ὅτι . . .;

Λαγ. Μὰ πῶς ἐμπόρουνα νὰ σοῦ εἰπῶ πῶς χρειάζεται νὰ πληστηριάσω-
με; Ὁ πληστηριασμὸς θέλει ἔξοδα, καὶ ἡ ἀφεντιάσου ἐβαρενόσουνε τὰ ἔξοδα.

Λάμ. Ἐγὼ ἐβαρενόμουναι τὰ ἔξοδα! Καὶ δὲ σοῦ εἶχα στὸ Ληξοῦρι τὸ
πουγγὶ τοῦ ἀδελφοῦ μου στὴ διάθεσίν σου, καὶ κάθε ποῦ σοῦ ἐχρειαζότου-
νε νὰ κάμῃς δικαστικὴν πράξιν ἐπήγενας καὶ σοῦ ἔδινε ὅ,τι σοῦ ἐχρειαζότου-
νε, χωρὶς νὰ σὲ ἔατάσῃ ποτέ, ἢ νὰ σοῦ παρατηρήσῃ ποτέ τίποτε; — Ἀλλὰ,
Κυρίε μου, νὰ μοῦ ἐπιστρέψῃς τὰ δικόγραφά μου, ἐπειδὴ δὲν ἐννοῶ νὰ ἐξα-
κολουθήσω νὰ κάνω δίκες. Καὶ ἐνταυτῷ νὰ μοῦ ὀρίσῃς τί σοῦ χρεοστῶ ὡς
ἀμοιβὴν σου, γιὰ νὰ κάμω τὸ χρέος μου.

ΣΚΗΝΗ Δ'.

Κέφαλος καὶ Λάμβδα.

Λάμ. Κύριε Κέφαλε, ἔμαθα ὅτι ἔγινε ἡ ἀπόφασις κατὰ Α. καὶ τὸν κατα-
δικάζει νὰ μοῦ πληρώσῃ 134 δραχμάς.

Κέφ. Μάλιστα. Καὶ τέσ ἐπλήρωσε εἰς τὰ χέρια μου.

Λάμ. Ἐχω εὐχαρίστησιν. Λοιπόν;

Κέφ. Εὐθὺς. Ἰδοῦ ὁ λογαριασμὸς. Διὰ τούτην τὴν ὑπόθεσιν, καὶ τέσ ἄλ-
λες δύο ποῦ εἶχετε εἰς τὰ χέρια μου, ἔξοδα δραχμάς 92.

Λάμ. Πῶς! Κύριε Κέφαλε. Τὰ ἔξοδα ὅλα δὲν σοῦ τὰ ἔδιναι πάντα προ-
πληρωμένα;

Κέφ. Τίνος τὰ ἔδινες;

Λάμ. Τίνος τὰ ἔδιναι! Τῆς ἀφεντιάς σου τὰ ἔδιναι. Δὲν τὸ 'θυμᾶσαι; ἀποσόνοντάς σου μάλιστα ἔπειτα ὅσα. Ἄλλα περισσότερα μοῦ ἐγύρευες ὥς ἐξοδευμέναι ἀπὸ 'δικάσου ἐχτὸς ἐκείνων;

Κέφ. Κύριε Α. ἰδοὺ ὁ λογαριασμός. Κάμετε νὰν τὸν ἰδοῦνε καὶ ἄλλοι δικηγόροι, καὶ θέλ' εἰδεῖτε ὅτι δὲν σὰς ἔχω τίποτε περισσότερο.

Λάμ. Μὰ, Κ. Κέφαλε, τὸ ὅσα σοῦ ἔδωσα κάθε φορὰ ποῦ ἐπρόκειτο νὰ γέγονται πράξεις; . . .

Κέφ. Ἐξοδευθήκανε.

Λάμ. (Δὲν ἀμφισβᾶλλω, ἐξοδευθήκανε Καὶ τὲς ὑπόλοιπες δραχμὲς πρέπει νὰν τοῦ τὲς ἀφήσω γιὰ πληρομή του!) Πάνη καλὰ Κ. Κέφαλε. Μὰ κάμε μου τὴ χάρη δόσε μου τοῦλάχιστον τὰ δικαστικά μου ἔγγραφα· ἐπειδὴ δὲν ἐννοῶ νὰ ἐξακολουθήσω ἄλλες δίκες.

ΣΚΗΝΗ Ε΄.

(Στὸ σπῆτι μου).

Λάμ. Παιδιά μου, δὲν σὰς ἔφερα χρήματα. Τὴν ἀποζημίωσή γιὰ τὸ ὑποστατικό σας τὸ ζημιωμένο, τὴν ἐβάσταξε ὁ Κέφαλος.

Παιδιά. Μὰ γιατί, πατέρα;

Λάμ. Ἐπειδὴ ἀποκάτου εἰς τὸ πρῶτον τοῦ δικανικοῦ ἐπαγγέλματος, οἱ δικανικοὶ μας, οἱ περισσότεροι τοῦλάχιστον, μετέρχονται τὸ ληστρικὸν ἔργον. Ἐμποροῦσα βέβαια νὰν τὸν ἐνάξω στὰ Δικαστήρια· μὰ δὲν ἤθελε κάμω παρὰ νὰ πέσω εἰς τὰ χέρια ἄλλου πάλαι ληστοῦ, ὅστις . . .

ΣΚΗΝΗ ΣΤ΄.

Ἑπηρέτης. Ἐνας ἄνθρωπος σὲ γυρεύει.

Λάμ. Ἄς ἔλθῃ.

ΣΚΗΝΗ Ζ΄.

Λαγούδης καὶ οἱ ἀνωθεν.

Λαγ. Ἰδοὺ Κ. Α. τὰ δικαστικά σου ἔγγραφα.

Λάμ. Πολὺ καλὰ. Ὅρισέμου τώρα τί σοῦ χρεοστῶ γι' ἀμοιβήσου.

Λαγ. Ἄ, ἐγὼ γιὰ πληρομή δὲ μὲ 'γνοιάζει· καὶ μόνον τὰ ἔξοδα τοῦτα....

Λάμ. Τί ἔξοδα;

Λαγ. Τὰ ἔξοδα. Κάτι λίγα ἔξοδα.

Λάμ. (κινάει τὸ λογαριασμό) Ἐγενήντα-ἐγενάμισι δραχμὲς! Τεῖναι τοῦτο Κ. Λαγούδη;

Λαγ. Τὰ ἔξοδα.

Λάμ. Μὰ, Κ. Λαγούδη, τὰ ἔξοδα δὲν σοῦ τὰ ἐπλήρωνε κάθε φορά πάντα ὁ ἀδελφός μου; Κάθε ποῦ ἐχρειαζότουνε νὰ κάμης μίαν πράξη, δὲν ἐπήγε-
νες πρῶτα εἰς τὸν ἀδελφόν μου, καὶ σοῦ ἔδινε πάντα ὅ,τι τοῦ ἐγύρευες;

Λαγ. Ὅ,τι μοῦ ἔδωσε ὁ ἀδελφός σου τὸ κατεβάζουμε.

Λάμ. Τὸ κατεβάζουμε! Ἀπὸ τί τὸ κατεβάζουμε;

Λαγ. Ἀπὸ τοῦτον τὸ λογαριασμό.

Λαμ. Μὰ ἐγὼ τοῦτον τὸ λογαριασμό δὲν τότε χρυστάω· ἀφοῦ ὁ ἀδελφός μου σοῦ ἔδινε κάθε φορά πάντα προπληρομένο κάθε ἔξοδο ποῦ εἶχες νὰ κάνης.

Λαγ. Ὅϊσκε. Μοῦ ἔδινε ἀκόντο πάντα.

Λάμ. Ἀκόντο σοῦ ἔδινε! Μήπως ὁ ἀδελφός μου δὲν εἶχε νὰ σοῦ τὰ δόση ἔλα τὰ ὅβολα, καὶ τ' ἀπόσανες ἢ ἀφεντιάσου ποῦ εἶχες;

Λαγ. Σιὸρ Ἀντρέα, τοῦτον τὸ λογαριασμό, τὸν ἐπλήρωσες;

Λάμ. Ἐγὼ τοῦτον τὸ λογαριασμό δὲν τὸν ἐπλήρωσα.

Λαγ. Ντοῦγκβε τότε χρυστάς.

Λάμ. Τὸ δίκηο τοῦτο μὲ πείθει, Κύριε Λαγούδη. Ἀλλὰ ἡμπορῶ κ' ἐγὼ νὰ σοῦ παρουσιάσω τῆς ἀφεντιάσου ἄλλον ὅμοιον λογαριασμό γιὰ ἄλλες 99 $\frac{1}{2}$ δραχμές τὰς ὁποῖας δὲν ἐπλήρωσες, καὶ ἔτσι νὰ εἴμασθε μπάτα.

Λαγ. Σιὸρ Ἀντρέα, εἶμαι φτωχὸς ἄνθρωπος, καὶ μὴ θελήσης νὰ κάμης ἐντερέσο μ' ἐμένανε.

Λάμ. Μήτ' ἐγὼ, Κ. Λαγούδη, δὲν εἶμαι πλούσιος· ἀλλὰ, ἐπειδὴ μοῦ λές ἔτσι, ἄς ᾔηται. Ἴδου ἡ σημείωσις ποῦ μοῦ ἔδωσε ὁ ἀδελφός μου, καὶ συγκλίνω νὰ κατεβάσωμε λοιπὸν ἀπὸ τὸ λογαριασμόσου 13 δύστηλα, ποῦ σοῦ ἔδωσε σὲ διάφορες δόσεις ὁ ἀδελφός μου.

Λαγ. Ὅϊσκε. Δὲ μοῦ ἔδωσε παρὰ ἐνιὰ μόνον.

Λάμ. Ἐνιά! Σοῦ ἔδωσε ἐνιά, καὶ ἐπέρασε 13! Κύριε Λαγούδη ἔχω δου-
λειά μου. (φεύγει).

ΣΚΗΝΗ Η'

Σπῆτι Κεφάλου.

Λάμ. Κύριε Κέφαλε, τὸ λογαριασμό ποῦ μοῦ ἐπληρώθηκες ἐφές, τὸν ἔκα-
μες, ὑποθέτω, ἀπάνου στὲς παρκαλαβὲς ὁποῦ προηγουμένως εἶχε σοῦ στείλω.
Ἀλλ' ἰδου τώρα ἔρίσκω καὶ ἄλλη σου παρκαλαβὴ διὰ πέντε δύστηλα τὰ
ὁποῖα δὲν ὑπολόγησες εἰς τὰ ληφθέντα σου· ἀκολούθως νὰ λάβης τὴν καλο-
σύνη νὰ μοῦ τὰ ἐπιστρέψης.

Κέφ. Κύριε Λ., ἐξοδευθήκαν' καὶ τοῦτα. Ἐχετε ὑπομονὴ νὰ σὰς κάμω
ἄλλον λογαριασμόν· καὶ θὰ ἴδεῖτε ὅτι ἔμπκίνουν' καὶ ταῦτα.

Λάμ. Ἐγὼ σ' εὐχαριστῶ· ἀλλὰ δὲν ἔχω χρεῖα ἀπὸ ἄλλον λογαριασμόν εἰς
τὸν ὁποῖον νὰ ἔμπκίνουν' καὶ τοῦτα. Ἀπὸ τὰ χρήματά μου ἔχω χρεῖα.

Κέρ. Μὰ τὰ χρήματά σας, κ. Α., ἐξοδευθήκανε. Ἐχετε ὑπομονὴ νὰ σὰς κάμω ἄλλον λογαριασμόν· καὶ θέλ' εἰδεῖτε ὅτι ἔμπαινουν καὶ τοῦτα.

(Μέσον κωμωδίας)

ΣΚΗΝΗ (στὸ δρόμο).

Λαγούδης καὶ Λάμβδας.

Λάμ. Κύριε Λαγούδη, ἐπιθυμῶ νὰ τελειώσω τοὺς λογαριασμοὺς μου μὲ τὸν ἑαυτό σου· ἐπειδὴ δὲν μοῦ ἀρέσει νὰ ἐνθυμούμαι ὅτι σοῦ χρεοστῶ τὴν πληρομή σου. Εἶμαι δὲ ἑτοιμος νὰ σοῦ κάμω καλὰ καὶ τὰ ἐνὶ δόστηλα ποῦ μοῦ εἶπες ἐπὶ τοῦ λογαριασμοῦ σου.

Λαγ. Ὅϊσκε. Δὲ σοῦ εἶπα ἐνὶ· ἐρτά σοῦ εἶπα· ἐπειδὴ ἑφτά μόνον μοῦ ἔδωσε ὁ ἀδελφός σου.

Λάμ. Μοῦ εἶπες ἑφτά, καὶ ὄχι ἐνὶ! Κύριε Λαγούδη, δὲν σοῦ χρεοστῶ παρὰ τὸ μισθό σου, τὸν ὅποιον εἶμαι ἑτοιμος νὰ σοῦ δώσω γεναῖον. Ἄν νομίζης ὅτι σοῦ χρεοστῶ ἄλλο περισσότερο, τὰ Δικαστήρια εἶναι γιὰ ὅλους.

ΣΚΗΝΗ (στὸ σπῆτι τοῦ Λάμβδα).

Παιδί. Ἄκουσες, πατέρα, ποῦ θὰ κάμουνε μίαν ἀναφορὰ ἐγκντίον εἰς τοὺς ὑποδικηγόρους;

Λάμ. Ναί, κάτι ἄκουσα. Οἱ ἄνθρωποι δὲν τοὺς ὑποφέρουνε πλέον.

Παιδ. Ἄ, δὲν σοῦ εἶπα . . . νὰ, ὁ Κέρφαλος σοῦ ἔστειλε δεύτερο λογαριασμό εἰς τὸν ὅποιον ἔμπαινουνε καὶ τὰ πάντα δόστηλα τῆς ὑστερῆς παραλαβῆς του ποῦ τοῦ ἔδωσες, καὶ σὲ ὀγάνει καὶ σὲ δύο δραχμὲς ἀκόμη χρεόστη του. Ἐνῶ στὸν πρῶτο λογαριασμό του, χωρὶς νὰ ὑπολογίσῃ τὰ πάντα δόστηλα, ἐρχόστανε ἰσιζ-ίσιζ! Πῶς γένεταί τοῦτο;

Λαμ. Εὐτοῦ-μέσα, παιδί μου, εἶναι τρεῖς Ἑρινύες ὅπου συνερίζονται ποῖα νὰ δόσῃ τὸ ὄνομά της σ' εὐκαὶ τὸ ἔγγραφο, ἢ Ἀνκίδια, ἢ Βλακία, καὶ ἢ Τόλμη.

Παιδ. Ἀλλὰ ἰδοῦ, πατέρα, καὶ ἄλλη παραλαβὴ του ποῦ εὗρήκαμε σήμερον στὰ χαρτιά σου.

Λαμ. Καὶ τί λοιπόν; Νὰν τοῦ τῇ στείλω καὶ τούτη γιὰ νὰ μοῦ κάμῃ καὶ τρίτο λογαριασμό, εἰς τὸν ὅποιον νὰ ἔμπαινουνε καὶ τοῦτα;— Ἀφῆστέν, παιδί μου.

ΣΚΗΝΗ (εἰς τὸν Σύνλογον Πάλης).

Ἔνας. Ἰδοῦ ἡ ἔχθεση ποῦ μ' ἐπιφορτίσετε, Κύριοι, νὰ γράψω.

«Πρὸς τὸν κ. Ὑπουργόν, κτλ.

«Ἐπειδὴ ὁ κλάδος τῶν δικηγόρων καὶ ὑποδικηγόρων ἐκατάντησε τώρα πλεόν κλάδος ληστῶν,

Μία φωνή. "Αφισε τοὺς δικηγόρους. Εἶναι γιὰ τοὺς ὑποδικηγόρους ὅπου θὰ ζητήσωμε σήμερα.

"Αλλη φωνή. Σωστά. "Επειτα, μὴν ἀνακατόνουμε τὰ μεγάλα μὲ τὰ μικρά. Σβύσε τοὺς δικηγόρους.

(Σβύει). Λοιπόν. «Ἐπειδὴ ὁ κλάδος τῶν ὑποδικηγόρων ἐκκτάντησε τώρα πλεόν κλάδος ληστῶν· οἱ ὅποιοι, χωρὶς ἐντροπήν, χωρὶς φόβον Θεοῦ, καὶ »χωρὶς συστολήν ἀπέναντι τῶν ἀνθρώπων, ληστεύουν τοὺς συμπολίτας των, »φίλους των, καὶ γειτόνους των, ὅσους πέσουνε εἰς τὰ χέρια των· ἡ δὲ λη- »στεία τούτη γίνεται πυρὴν διαφθορᾶς εἰς τὴν κοινωνίαν· ἡ ἠθικὴ διαφθορὰ »ὄντας κολητικὴ καὶ τούτη ὡς τὴν ὕλικήν, — Διὰ τοῦτο, κ. Ὑπουργέ, πα- »ρακαλοῦμε νὰ παυθῇ, προσωρινῶς μὲν, ἀλλ' ἀμέσως, τὸ ληστρικὸν τοῦτο »στίφος τῶν ἀναιδῶν τούτων βαλαντιοτόμων.

Μία φωνή. "Α, μπά! Πρωτοκλέφτες βάλτε τους.

"Αλλη φωνή. Μήτε πρωτοκλέφτες. Ληστές βάλτε τους.

"Αλλη φωνή. Καὶ εἴστενε βέβαιοι πῶς μὲ τοῦτον τὸν τρόπο δὲν τοὺς συ- »στένουμε ἐξεναντίας εἰς τὸ Ὑπουργεῖον;

"Αλλη φωνή. Καλὰ λέει. Γράψε τους τιμίους ἀνθρώπους, ἂν θέλῃς νὰν τοὺς κακοσυστήσῃς εἰς τὸ Ὑπουργεῖον.

"Αλλη φωνή. "Ας τους ἔτσι καθὼς τοὺς ἔχεις. Ὅμπρός.

«τὸ ληστρικὸν τοῦτο στίφος τῶν ἀναιδῶν τούτων βαλαντιοτόμων ὅπου κατα- »πνίγει τὴν κοινωνίαν μας· καὶ ἀκολουθῶς ἔπειτα νὰ παρουσιάσῃτε νομο- »σχέδιον εἰς τὴν Βουλὴν, διὰ νὰ ἐξαλειφθῇ ἐξολοκλήρου ἀπὸ τὰ Δικαστήρια »ἡ ἐντροπὴ τούτη· μένοντας εἰς αὐτοὺς τὸ στάδιον τῶν Μεθορίων.

Μία φωνή. Μπά, μπά! Σβύσετο τοῦτο τὸ ὕστερο. Δὲν εἴμασθ' ἐμεῖς σὲ χρέος νὰν τοὺς ἀντικταστήσωμεν εἰς τὸ ἔργον τους ἄλλο παρομοίως ἀρμό- »διον εἰς τὰς κλήσεις τους.

"Αλλη φωνή. "Οχι. Ὁφελεῖ νὰ δείξωμεν εἰς τὸν Ὑπουργὸν ὅτι οἱ ἄνθρωποι τοῦτοι ἔμπορουνε μάλιστα νὰ τοῦ γίνουν' ὠφέλῃμοι σ' ἄλλα μέρη.

Ὁ πρῶτος. Ἀνοησία! Ὁ ὑπουργὸς δὲν ἔχει χρεῖα νὰ μάθῃ ἀπὸ ἐμᾶς πῶς νὰ ὠφελεῖται ἀπὸ ἀνθρώπους ὅσων τούτους. Εἶναι τόσα Τέλωνεῖα, Εἰσπρα- »χτορεῖα κάθε εἶδους.

"Αλλος. Ἀς τοὺς δόσῃ τὴν ἐργολαβία τοῦ στόλου ποῦ θὰ γένῃ τώρα.

"Αλλος. Τὴ διαχείρισιν τῆς ἐφεδρείας.

"Αλλος. Κύριοι, μοῦ φαίνεται νὰ ἐμπήκαμε σ' ἄλλα πράγματα, κι' ἀφή- »σαμε τὴν ἀναφορὰ μας.

"Αλλος. Ἐχει δίκιο. Ἐχει δίκιο. Λέγε, κύριε Χ.

"Αλλος. Ἐπιτρέφετέ μου νὰ σᾶς καθυποβάλω κ' ἐγὼ τὴ γνώμη μου. Ἄν ἡ Κυβέρνησις ἐπαρδεύετο τὸ ζήτημά σας, ἡ Διαδικασία μας ἔπρεπε τότε ν' ἀλλάξῃ, καὶ νὰ ἀπλοποιηθῇ, ὥστε νὰ ἔμπορουν' τὰ μέρη νὰ διεξάγουν' »τὰς ὑπόθεσάς τους ἀφεαυτοῦ τους· ἡ δὲ ἀπλοποίηση τῆς Διαδικασίας ἔθελε

ζημιώσει πάρα πολὺ τὰ συμφέροντα τοῦ Ταμείου· ἀκολουθῶς τὸν κύριον ἐκπὸν τῆς συστάσεως τῶν Δικαστηρίων, τὴν ἀργυρολογίαν καὶ φορολογίαν τῶν πολιτῶν, εἰς ὄφελος τῆς Κυβερνήσεως. Ὡστε, κύριοι. . . . κτλ.

(Τέλος κωμωδίας).

ΣΚΗΝΗ

Λαγούδης καὶ Κέφαλος.

Λαγ. Μὰ δὲ μοῦ λές τί κατὰφορὰ εἶναι τούτη γιὰ ἡμᾶς τοὺς δύστυχους ὑποδικηγόρους;

Κέφ. Ὡς νῆθελε τοῦ σκοτώσουμε τὸν πατέρα τους καὶ τὴ μάνα τους!

Λαγ. Τοῦ κλέφτουμε λέει! — Μ' ἄς ἔρτουν' ἐκεῖνοι νὰ κάμουν' τὸν ὑποδικηγόρο, νὰ ἰδοῦνε ἂν ἤμποροῦνε νὰν τὸν κάμουνε χωρὶς νὰ κλέφτουνε. — Πῶς θὰ ζήσουμε;

Κέφ. Ὅλος ὁ κόσμος σήμερα, στὰ Καρφενεῖα, στὰ Σπετσαριά, ὁλοῦθε, φωνάζουνε πῶς πληρόνουμάθε ἀπὸ τοὺς ἀντιδίκους, καὶ τοὺς προδίνουμε. Πῶς ἀμελλοῦμε τὰς ὑπόθεσές τους, ἐνῶ τοὺς κάμουμε νὰ πληρόνουνε λογαριασμοὺς γιὰ πράξεις εἰδικινιὰς καὶ ἀνύπκρχτες! καὶ τί, καὶ τί δὲ μᾶς λένε!

Λαγ. Ἀς' τους κι' ἄς λένε. Ὡς κ' ἐκεῖνοι, ἂν ἐκάναν' τὸν ὑποδικηγόρο, θὰ ἐκάνανε κ' ἐκεῖνοὶ ὡσὰν ἐμὰς.

Κέφ. Μὰς γλωσσотρῶνε, γιὰτὶ βλέπουνε ποῦ μὲ τὸν κόπο μας

Λαγ. Καὶ μὲ τὸ χαρὸ τοῦ ψυχῆς μας.

Κέφ. Ὡ, γιὰ εὐκεῖνο. . . . νὰ ἤξερανε τὴν ψυχικὴ μας κατάστικση δὲν τὴν ἐζουλέθανε βέβαια. Μὰς νομίζουνε ἀναίσθητους. Νομίζουνε πῶς δὲ στιχίζει ν' ἀπαρνηθῇ κανεὶς τὴν ἀνθρωπιὰ του, τὴν ἀξιοπρέπειά του νὰ χρίσῃ τὰ μοῦτρα του, καὶ νὰν τὰ χρίζῃ κάθε ἡμέρα ὀμπρὸς εἰς τὸ γείτωνά του, γιὰ νὰν τοῦ πάρῃ λίγα ὄβολα. Ἐχοῦμε κ' ἐμεῖς συναίσθηση, μὰ, ἂν δὲν κάμωμ' ἔτσι, δὲ ἤμποροῦμε νὰ ζήσωμε.

Λαγ. Ἀνὰθεμάτη γιὰ τέχνη, κι' ἀνὰθεμάτονε ποῦ τὴν ἐπρωτοδδειχνε. Κάλιο νῆθελε γένω σκαφτιᾶς. Ὁ σκαφτιᾶς κάνε τὴ νύχτα κοιμάται ἡσυχῶς καὶ εἶναι τίμιος, ἀνθρώπος κ' ἔχει ἀθροπιὰ. — Ὡ ἀθροῦποι, ἀθροῦποι, — νὰ ἤξερετε πόσο μᾶς στιχίζει. . . . μᾶς στιχίζει τὸν καταβήδασμό μας ἀπὸ τὴν ἀνθρωπιὰ μας. Ἐμεῖς ἐπέσαμε ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς ἀνθρωπιᾶς, καθὼς οἱ διαόλοι ἐπέσανε ἀπὸ τὸ ὕψος τῶν ἀγγέλων. Καὶ ἔρχοντι στιγμὲς ὅπου τὸ αἰσθάνουμάθε, καὶ δειλιάζουμε. Ὡ νὰ ἤξερετε, ἀθροῦποι, πόσο μᾶς στιχίζει! Ὡ, ἡ ἀτιμία εἶναι βαρύ, πολὺ βαρὺ πρᾶγμα! Ὅσοι δὲν ἐχάστετε τὴν ἀνθρωπιὰ σας, φυλάττε τη' γιὰτὶ δὲν ἤξερετε τί χάνετε χάνοντας τὴν ἀνθρωπιὰ σας:

χάνετε ὅλα τὰ χάνετε! Ὅσοι δὲν ἐχάσατε τὴν ἀνθρωπιά σας, εἰστενε ἀκόμη ἀγγέλοι, καὶ κατοικεῖτε ἀκόμη στὴν Παράδεισο. Μὴ ζηλέψετε τὰς ἐλευινὲς ὠφέλειες τὰς ἐδικὰς μ.κς. Ἐκεῖνες εἶναι τὸ μῆλο ποῦ γελάει τὸν ἄνθρωπο, καὶ τότε γυρνάει ἀπὸ τὴν ἀνθρωπιά του· μουντσώνει τὴν εἰκῶνα ποῦ ὁ Πλάστης τοῦ ἔβλεπε εἰς τὸ πρόσωπό του· καὶ τὸν κατασταίνει ἀνάξιον νὰ συγκριθμεῖται μὲ τὰ λοιπὰ ἔντιμα ἀνθρώπινα πλάσματα. Ἀθροῦποι, κυττάξετε σ' ἐμᾶς, καὶ φυλάξετε τὴν ἀνθρωπιά σας.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΔΙΔΑΧΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Κάθε τί γραμμένο σὲ στίχους, μὲ σκοπὸ νὰ μᾶς νουθετήσῃ, νὰ μᾶς μάθῃ κάτι, λέγεται διδαχτικὴ ποίηση. Ὁ διδαχτικὸς ποιητὴς δύναται κατὰ δύο τρόπους νὰ μᾶς ὠφελήτῃ, — 1) δείχνοντάς μας κατευθεῖαν τὸ ἀληθές, τὸ πρέπον, τὸ ἔντιμον, καὶ ἐντίμως συμφέρον, ἢ 2) καταδιόκοντας καὶ μαστιγόνοντας τὰ ἀντίθετα ἐκείνων, τὴν πλάνην, τὴν ἀπρέπειαν, τὸ ἐπιζήμιον, κλπ. ὅμοια. Γὰρ γεωργικὰ διδάγματα τοῦ Ἡσιόδου· τὰ γνωμικὰ τοῦ Φωκυλίδου· καὶ ἄλλα παραινετικὰ συνθέματα, εἶναι ποιήσεις ἢ στιχουργήματα, τοῦ πρώτου εἴδους. Ἡ σάτυρα εἶναι τοῦ δευτέρου. Ὡς δεῖγμα ἐπιστολικῆς διδαχτικῆς ποιήσεως ἡμποροῦσε ἴσως νὰ δοθῇ τὸ ἀκόλουθον ἐδικό μου.

"Αγγιολά μου (1), "Αγγελέ μου" ἐσένα βλέπω
Ἐξακολουθῶνὰ στὴ φαντασία μου.

Ἐσὺ, τὸ πρῶτο μου παιδί, ἐσὺ πρέπει

Νὰ διαδεχθῇς ἐμὲ καὶ τὴ μαμμά σου,

"Όταν ἐμεῖς γιὰ νόμο φυσικόνε

Ἀφήσωμε ἀπροστάτευτῃ στὸν κόσμῳ

Τὴν οἰκογένειά ποῦ σ' ἐμᾶς ἐλπίζει.

Ἄν ᾔῃαι ἀλήθειά πῶς καὶ πάλε ζοῦνε

Μετὰ τὸ θάνατό μας ἡ ψυχὴς μας,

"Αχ, τότε ἐμὲ ἡ ψυχὴ καὶ τῆς μαμμάς σου

Θὰ χαίρονται πετώντας ἀνωθέσας

Ἐχρησστημένες νὰ σὰς βλέπουν' ὅλες

Ἀδελφάδες καλὲς κι' ἀγαπημένες,

Κ' ἐσὲ προστατίσά τους ἀντιτά μας.

Πολύ, "Αγγιολά μου, ἐσᾶς σᾶς εἶναι χρδα

Γιὰ ἐνώτητα κι' ἀγάπη ἀνάμεσό σας.

Ἐγὼχω ἐχθροὺς ποῦ τώρα μὲ φοβοῦνται

Γιατὶ τοὺς εἶναι φοδερὴ ἡ ἀλήθεια.

Μὰ ὄντις μὲ ἰδοῦνε λείψανό ποῖος ξέρει

Εἶναι δειλοὶ καὶ θεὸς νὰ πέσουν' ἴσως

1 Θυγάτηρ λογιωτάτη καὶ ἀρίστης ἀγωγῆς τοῦ κ. Λαγκαράτου.

Τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἀξιολογωτάτου τούτου ποιήματος συνιστῶμεν τοῖς ἀναγνώσταις τοῦ «Ἡερνασοῦ» (Σ. τ. Ε.)

Σ' ἑσᾶς ἀπάνου, ἀδύνατα παιδιά μου,
 Νὰ χορτάσουν' τῇ δίψᾳ τους γιὰ ἐγδίκηση.
 "Ἄχ, τότε ἡ ὑπέρτατη θεὰ τοῦ κόσμου
 Ἡ Τύχη, ἡ καλή-Τύχη, ἐκείνη μόνη
 Μπορεῖ νὰ σᾶς λυτρώσῃ. Ἀλληῶς σφίχθετε
 Μὲ ἀδελφικὴν ἀγάπῃ ἀνάμεσό σας
 Εἰς τὴν ἐνάντια Τύχη, κ' ἐσὺ νᾶσαι
 Καὶ μᾶνα καὶ πατέρας εἰς τὰς ἄλλας.

Θὰν τὸ κάμῃς. Γνωρίζω τὴν καρδιά σου
 Κ' εἶναι γιὰ τοῦτο ποῦ σ' ἑσένα ἀπάνου
 "Ἐχω ὅλες μου τσ' ἐλπίδες, "Ἀγγιολά μου.
 Μὴ γιὰ τοῦτο εἶναι χρεῖα καὶ ν' ἀποχτήσῃς
 Μεῖρα στὸν κόσμο, θάρρος, εὐτολμία.
 Νὰ πλουτήσῃς καλὰ τὸν ἑαυτό σου
 Μ' ὅσα πλεονεκτήματα ἤμποροῦσες
 Ἐὰν ἀνδρὸς ἀναθρεμμένη, νὰ κατέχῃς,
 Γιὰ νὰ ἴμφορῃς σὲ κάθε δυσκολειά σου
 Νὰ κἀνῃς βάζῃ στὴν ἡμπόρεσή σου,
 Καὶ μ' ἀνδρική καὶ δίκαιη παρησία
 Νὰ ὑποχρεῖς, θέλει-δὲ-θέλει ὁ κόσμος
 Νὰ σοῦ κἀνῃ κ' ἐσὲ δικαιοσύνη.

Παντοδύναμος εἶναι, "Ἀγγιολά μου,
 Ὁ ἔντιμος θαρραλέος χαραχτῆρας,
 Ποῦ στὸ καλὰ-κκοιμένο στηριγμένος
 Σταίνεται βράχος ἐμπρὸς σ' ὅλες ὁδοὺς
 Προσβολὰς τοῦ σωρεύει ἐνάντια Τύχῃ.

"Ἐχεις ἐμπρὸς σου τὸ παράδειγμά μου.
 Ἀφορισμοί, καταδρομὲς, φυλάκιες,
 Συκοφαντίες, φοβέρες, ἐξορίες,
 Λαοὶ ἐξαγριομένοι, σωματεῖα
 Παπᾶδων καὶ λαϊκῶν καταχρομένων,
 Μανιακοὶ ἐναντίον μου νὰ μὲ φάνῃς
 Κυβερνήτες-Πιλάτοι παραιτοῦντες με
 Εἰς τὴν ἐγδίκησίν τους ὀλονῶνε
 Χρηματικὰς ζημίαις, χαμοὶ τόσοι.
 Τόσω λογιῶν δειλίαις καὶ πικρίαις,
 Ὅλα ἐργαλεῖα τοῦ Κόλασης, γιὰ χρόνους
 Ἐδοκιμάσανε ὅλα τὴν ἰσχύ τους
 Ἐπάνου στὸ κεφάλι μου.— Μ' ἐθλίψανε,
 Μὰ δὲ μὲ ἀποθαρρύνανε διόλου.

Οἱ χαμερπεῖς δειλοὶ καταδρομεῖς μου
 Δὲν ἐλάβαν' ποτὲ ἀπὸ μὲ ἓνα λόγο
 Ποῦ νὰ μὴν ἦτον καταρρόνησή τους.
 Ὅπου νὰ μὴν τοὺς ἔδειχνε το ὕψος
 Ὅθενε μ' ἐσπλαγνίσαι τοὺς ἐθωροῦσα.

Ἐλπίζω νὰ ἴμφορέσουν' τὰ παιδιά μου
 Νὰ καυχῇθουν' μὲ δίκην μιᾶν ἡμέρας

Πῶς εἶναι γνήσια παιδιὰ ἐδικά μου,
 Δείχνοντας ὡς κ' ἐκεῖνα χαραχτῆρα
 Ὅμοιον τοῦ χαραχτῆρος τοῦ πατρός τους.
 Τὸ καλὰ-καμομένο νᾶναι πάντα
 Ὁ πολικός σου ἀστέρας· καὶ σ' ἐκεῖνο
 Νᾶχης πάντα τὸ βλέμμα καὶ τὸ ἐλπίδες σου.
 Δὲν εἶναι ἀληθινὸ πῶς δὲν ὑπάρχει
 Κάτι τὶ ποῦ ἀνταμοῖσαι τῇ συνείδησιν.
 Ἄν βλέπης εὐτυχῇ τὸν ἀδικόνε,
 Μὴ γιὰ τοῦτο ποτὲ τότε φθονέσης.
 Ἡ εὐτυχία εἶν' ὄξουθε, καὶ μέσα
 Εἶν' ἡ ἀποστροφὴ γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους.
 Σὲ θέλει ἡ Τύχη αἰωνίως φτωχή;
 Αἶ, δέξου ἀπὸ τὸ χέρι της τὴ φτώχεια,
 Καὶ δείξε πῶς στὸ χέρι τὸ ὀικὸ σου
 Ἐμπορεῖ καὶ ἡ φτώχεια νὰ γενῇ σεβάσμια.
 Καὶ τί ἀξίζει ὁ σεβασμὸς ποῦ φέρνεται
 Στὸν εὐτυχῇ, στὸν ἰσχυρό, στὸν πλούσιον;
 Μόνον ὅταν προσφέρεται στὴ φτώχεια
 Τὸ σέβας εἶναι βέβαιον, γνήσιον σέβας.
 Ἐχει τὴν ἐπαρσὴν της καὶ ἡ πενία.
 Ἐμπορεῖ κάπως νὰ ἐπαρθῇ κ' ἐκεῖνη,
 Ἄν δύναται νὰ κάμῃ τὸν ἑαυτὸ της
 Σεβαστόν, στανικῶς τῆς ἀπορίας της.
 Ἀμποτε ὁ Θεὸς ἐστὶ νὰ σὲ ἀγαπήσῃ,
 Ὅχι μὲ τὴν ἀγάπην ποῦ πεδεύει·
 Ἐκεῖνη γιὰ τὸ ἔχθρους μας, καὶ γιὰ ὅσους
 Ἄλλους καλοὺς ἀθρώπους τήνα θέλουνε.
 Ἀλλὰ μὲ ἀγάπην ἀληθινή. — Καὶ τότε
 Ν' ἀναπνεύσης καὶ σὺ, καὶ νὰ ἔμπορέσης
 Ν' ἀσυχόσης κεφάλι, νὰ εὐτυχῆσης,
 Καὶ νᾶσαι ἡ εὐεργέτρια στὲς ἄλλες
 Νεότερες ἀδελφάδες σου, Ἀγγιολά μου,
 Καὶ σ' ἐμᾶς τοὺς γονεῖς τιμὴ καὶ δόξα.

ΣΑΤΥΡΑ

Ἡ σάτυρα, ἥτις ἀνήγεται εἰς τὰς διδαχτικὰς ποιήσεις, εἶναι καὶ ἰδιαί-
 τερον εἶδος ποιήσεως καὶ ἐνταυτῷ χρῶμα, ἢ χαραχτῆρας, ἐφικτὸς εἰς κάθε
 εἶδος ποιήσεως, εἰς κάθε εἶδος γραφῆς. Ἰλὴ της εἶναι τὰ ἐλαττώματα τῆς
 κοινωνίας, καὶ ἐκεῖνα τῶν ἀτόμων. Σκοπὸς της τὸ σιάστημα τῶν στρεβλῶν
 καὶ κακῶς ἔχόντων. Χαραχτῆρας της ἡ αὐστηρότητα, ἡ μαστιγώση. Ἀπο-
 τέλεσμά της ἡ χαλίνωσις τῶν ἐλαττωμάτων (καὶ τὸ γενικὸ μῖσος πρὸς τὸν
 σατυριστήν)¹. Τὸ ἐλάττωμα ἔμπορεῖ νὰ βαστάξῃ τὸ πρόσωπον ὑψομένον ἔμπρὸς

1 Ὁ σατυριστὴς εἶναι ἠθικὸς χειρουργὸς εἰς τὴν κοινωνίαν. Προβαίνει κατὰ τὴν περίστα-
 σιν, πότε εἰς τὴν τομήν, καὶ πότε εἰς τὴν καυτηρίασιν τοῦ σάπιου. Προξενεῖ πάντοτε πόνον
 καὶ πληρόνεται γιὰ τὴν ἐγχείρισίν του μὲ μῖσος.

στὸν ἱεροκῆρυκα, ἢ ἄλλον ὁποιοῦνδήποτε κατήγορόν του· ἀλλ' ἐμπρὸς στὸν σατυριστὴν του, χωρὶς μίαν δόσιν ἐξόχου ἀνκισθησίης, τὸ ἐλάττωμα θὰ βάλῃ τὰ μάτια κάτου. Κατὰ τοῦτο, ὁ σατυριστὴς εἶναι ὁ ἰσχυρότερος ἠθικολόγος. Ὁ σατυριστὴς ἀρπάζει τὸ ἐλάττωμα ἀπὸ τὸ στηθί. Τὸ ξεμασκαρώνει, τὸ μουντσώνει, τὸ στηλιτεύει, τὸ καταντᾷ συχαντερό, καταφρονητό, περιγέλαστο· τὸ σβῆξ, τὸ ἐξουθενώνει.

Ἡ σάτυρα ἔμπορεῖ νὰ ᾔνῃ σοβαρὴ ἢ ἀστεία. Κάθε ἀντικείμενο ἔμπορεῖ νὰ σατυριστῇ ἢ μὲ σοβαρότητα ἢ μὲ ἀστεϊότητα ἀδικόπως· κατὰ ποῦ τὰ σατυριζόμενα κινοῦν τὴν χολήν μας καὶ τὴν ἀπέχθειά μας, ἢ τὴν ψυχολογίαν μας καὶ τὸ γέλωτά μας. Ἡ σοβαρὴ σάτυρα εἶνε πλέον ὑφομένη, πλέον εὐγενὴς τῆς ἀστείας. Ὡς ἐν γένει ὅλα τὰ σοβαρὰ εἶναι ὑψηλότερα καὶ εὐγενέστερα τῶν ἀστείων. Ἡ ἀστεία, ἢ γελοιοποιὰ σάτυρα, θέλγει μᾶλλον τοὺς κοινοὺς ἀνθρώπους, τὸν ὄχλον. Ἀλλὰ ἡ σοβαρὴ εἶναι ἄξια τῆς προσοχῆς καὶ τοῦ σεβασμοῦ ἀνθρώπου. Φρικώδης μάστιγας στὰ χέρια τοῦ σατυριστῇ εἶναι ἡ εἰρωνεία. Ἐν γένει, διὰ τὴν ποίησιν χρειάζεται αἴσθημα· ἀλλὰ διὰ τὴν σάτυρα τὸ αἴσθημα πρέπει νὰ ᾔνῃ δυνατό. Θεία ὀργὴ πρέπει νὰ κινῇ καὶ νὰ σπρόχνη τὸν σατυριστὴν κατὰ τοῦ ἐλαττώματος, καὶ τότε μόνον ἔμπορεῖ νὰ γράφῃ μὲ ἐπιτυχίαν. Ὁ σατυριστὴς εἶναι ὁ ἀντίθετος τοῦ δημοκόπου. Ὁ δημοκόπος κολακεύει τὰ πάθη τοῦ πλήθους· καὶ κολακεύοντας ζημιώνει. Ὁ σατυριστὴς τὰ καυτηριάζει· καὶ καυτηριάζοντας σώζει.

Ὁ σατυριστὴς, ποιητὴς ἢ πεζογράφος, κατέχει ὑψηλὴν θέσιν εἰς τὴν κοινωνίαν, ὅταν ἐντίμως ἐξασκῇ τὴν ἀποστολήν του· ἐπειδὴ εἰς τὸν σατυριστὴν εὐρίσκεται ὁ εἰσαγγελεὺς, ὁ δικαστὴς, καὶ ὁ τιμωρητὴς τοῦ ἐλαττώματος, ὁ σατυριστὴς ὄντας ὁ διεγδικητὴς τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κοινωνίας. Οἱ νόμοι τοῦ κράτους δὲν φθάνουν· εἰς ὅλην τὴν ἔχτασιν τῆς ἀνθρωπίνου κακίας· ἐκεῖ δὲ ὅπου σταματοῦν οἱ νόμοι, τοὺς διαδέχεται ἡ σάτυρα· καὶ ὁ σατυριστὴς ἐξακολουθεῖ τὸ ἔργον τοῦ νόμου μὲ τὴν σάτυρα. Χρειάζεται ὅμως μεγάλη φρόνησις, τιμιότητα, καὶ ἀκεραιότητα χαραχτῆρος, εἰς τὴν ἐξάσκησιν ἑνὸς τέτοιου ἔργου. Εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἔργου τούτου εἶναι μία προδότρια Σειρήνη, ἀπέναντι τῆς ὁποίας γοητεύουμάτῃ καὶ γάνουμάτῃ οἱ σατυρικοὶ κάποτε, «ἡ ἀκαταμάχητη, ἀχαλίνωτη ἐπιθυμία τοῦ νὰ δείχνωμε πνεῦμα». Εἰς τούτῃ μας τὴ μανία θυσιάζουμε τὰ πάντα. Δὲν εἶναι φίλια, δὲν εἶναι χρέος εὐγνωμοσύνης, δὲν εἶναι συστολὴ καμμίς, ποῦ νὰ μὴν τὴ θυσιάζουμε στὴ μανίαν τοῦ νὰ δείξωμε πνεῦμα. Μᾶλλον ὅπου ἔπρεπε νὰ συναισθανώμασθε τὴν ἀλήθειαν τοῦ ὅτι *L'empressement de montrer de l'esprit, est la plus sûre manière de n'en avoir pas.* (Voltaire *Zadig*). Τὸ πνεῦμα πλάθει τὴν σάτυρα· ἀλλ' ἡ συνείδησις θὰ δίνη τὴν ὅλην. Ὅταν τὸ πνεῦμα δὲν ἔχει διὰ βάσιν του τὴν ἀλήθειαν, καὶ διὰ σκοπὸν του τὴν τιμίαν ὠφέλειαν, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ ἀδικαιολόγητον οἰονδήποτε πάθος· τὸ πνεῦμα τότε δὲν εἶναι ἀληθινὸ πνεῦμα, καὶ τὰ γεννήματά του εἶναι γόθα· εἶναι *faux clinquants*, τὰ ὅποια ἔμπορουν

νὰ κάμουν' τοὺς ἀμαθεῖς ἀνίδεους νὰ γελάσουνε, ἀλλ' ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς καθῶς-πρέπει λαβδκίνουνε τὴν πρέπουσαν εἰς αὐτὰ καταφρόνησιν.

ΜΥΘΟΣ

Ὁ μῦθος, καὶ αὐτός, εἶναι εἶδος διδαχτικῆς ποιήσεως, ἔχον χαραχτήρα ἰδιαίτερον ἐδικόν του. Ὁ Μῦθος βάνει εἰς τὴν σκηνὴν ἔμψυχα ἢ ἄψυχα ὄντα παρασταίνοντα πράξιν, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ὁ ποιητὴς ἐβγάζει κάποιον ἠθικὸν πόρισμα εἰς ὄφελος τῆς κοινωνίας. Σκοπὸς τοῦ Μύθου εἶναι τὸ σιᾶσημο τῶν στραβῶν, τῶν κακῶς ἐχόντων· διὰ τῆς ἐμμέσου ἐπιπλήξεως. Ἡ ὅλη πράξις θὰν ᾔηται στιγμιαία, καὶ τὸ ποιηματικὸν λακωνικότατο. Τὸ πόρισμα φυσικόν, ἀναγκαῖον, καταφανές, καὶ ἀρμόδιον εἰς τὴν κατάστασιν τῆς κοινωνίας.

Παράδειγμα.

Τὸ σκοινὶ τοῦ χωριάτη, ἡ ἀνομβρία
Τὸ ἐκόντηνε ἓνα δάχτυλο καλόν.
Χωριάτικο σκοινί, ἀρκετὴ αἰτία
Νὰ μὴ φθάνῃ πουλιὸ ἴσα στὸ νερό.
Τεχνεύεται ὁ χωριάτης, τὸ ξεντόνει
Καὶ ξεντομένο λίγο, τοῦ δικαίει.
Ἀκλουθάει τὸ νερὸ νὰ χαμιλόνη.
Ἀκλουθάει κι' ὁ χωριάτης νὰ τραβάῃ.
Μὴ τὸ σκοινί, στὴ δεύτερη, στὴν τρίτη,
Ξεσπάει, καὶ τὸν ἀφήνει μὲ τὴ μύτη.
Σὲ κάθε πρᾶγμα, μὴν τὸ παρακάνης·
Ἀλληῶς, κ' ἐκεῖδ' ποῦ ἐκέρδεσες, τὸ χάνεις.

Ληξούρι Κεφαλληνίας.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ.

ΕΣΤΙΑΣ

ΡΩΜΑΙΚΑ ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Δ' *

Ο ΕΥΚΟΦΑΝΤΗΣ

Ἐν ᾧ δ' ὁ Μέτελλος συνδιελέγετο μετὰ τοῦ Πούδου ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Σκ-
βίνου καὶ παρεσκευάζετο νὰ πορευθῇ εἰς τὰ Ἀνάκτορα μετὰ τοῦ φίλου αὐ-
τοῦ, ὁ Σοῆμας ἐπορεύετο πρὸς τὴν Σοβώραν, τὸ προχστεῖον τῆς Ῥώμης, τὸ
μάλιστα δυσφημιζόμενον, τὸ δοχεῖον πάσης διαφθορᾶς, παντὸς ὅτι αἰσχροῦ
καὶ πάσης κακίας. Αἱ συνοικίαι τοῦ Λονδίνου αἱ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην
διαβόητοι διὰ τὴν ἄρρητον ἀθλιότητα καὶ τὰ αἴσχη ἅτινα ἐγκλείουσιν, εἶνε

* Ἴδε σελ. 627, 695 καὶ 787.